

ARCHEOLOGIENOTA MERCHTEM – KMO-ZONE

J. CLAESSEN, B. VAN GENECHTEN,
G. VERBELEN, E. DIRIX,
K. BOUCKAERT, A. SYS
& E. AUDENAERT

SEPTEMBER 2017

Titel

Archeologienota zonder ingreep in de bodem. Merchtem – KMO-zone

Auteur(s)

Jan Claesen, Ben Van Genechten, Giel Verbeelen,
Evelien Dirix, Kevin Bouckaert, Annelien Sys & E. Audenaert

Opdrachtgever

Frans Thomas nv
Brusselsesteenweg 144
1785 Merchtem

Projectnummer

2017I26

Plaats en datum

Kortenaken, 12 september 2017

Reeks en nummer

ARCHEBO rapport 2017I26
ISSN 2034-5615

© 2017 ARCHEBO bvba

ARCHEBO aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijke toestemming van de opdrachtgever.

INHOUD

1	Inleiding	4
1.1	<i>Algemeen</i>	<i>4</i>
1.2	<i>Beschrijving onderzoeksopdracht</i>	<i>4</i>
1.3	<i>Doelstellingen</i>	<i>7</i>
1.4	<i>Onderzoeksvragen</i>	<i>7</i>
2	Huidige & toekomstige situatie	8
2.1	<i>Huidige situatie</i>	<i>8</i>
2.2	<i>Toekomstige situatie</i>	<i>9</i>
3	Bureauonderzoek	10
3.1	<i>Landschappelijke & bodemkundige situering</i>	<i>10</i>
3.2	<i>Archeologische en erfgoedkundige data</i>	<i>18</i>
3.3	<i>Historiek en cartografische bronnen</i>	<i>21</i>
3.4	<i>Archeologische verwachting</i>	<i>28</i>
4	Resultaten bureauonderzoek	30
4.1	<i>Algemeen</i>	<i>30</i>
4.2	<i>Beantwoording onderzoeksvragen</i>	<i>30</i>
4.3	<i>Samenvatting / assessment bureauonderzoek</i>	<i>31</i>
4.4	<i>Programma van maatregelen</i>	<i>32</i>
5	Bibliografie	33
6	Figurenlijst.....	34
7	Plannenlijst.....	35

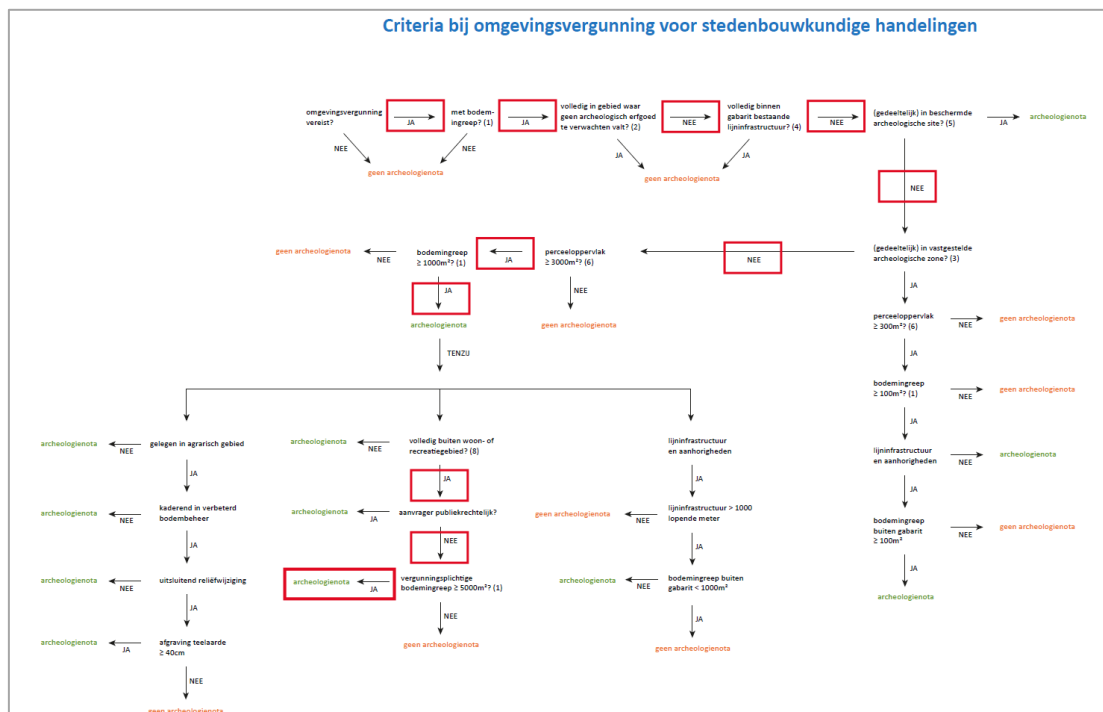
1 INLEIDING

1.1 ALGEMEEN

Bij het aanvragen van een stedenbouwkundige vergunning of een verkavelingsvergunning kan het zijn dat het toevoegen van een archeologienota aan de aanvraag verplicht wordt gesteld. De archeologienota wordt geschreven door een erkend archeoloog en bevat de resultaten van een archeologisch vooronderzoek en een advies voor vrijgave of eventueel vervolgonderzoek.

Het toevoegen van een archeologienota aan een stedenbouwkundige aanvraag is afhankelijk van een aantal criteria (Figuur 1):

- De totale oppervlakte van de percelen
- De oppervlakte van de geplande bodemingrepen
- De ruimtelijke bestemming van het terrein
- De ligging van het terrein binnen of buiten een archeologische zone of de site volgens de inventaris

Figuur 1: Criteria bij stedenbouwkundige vergunningen

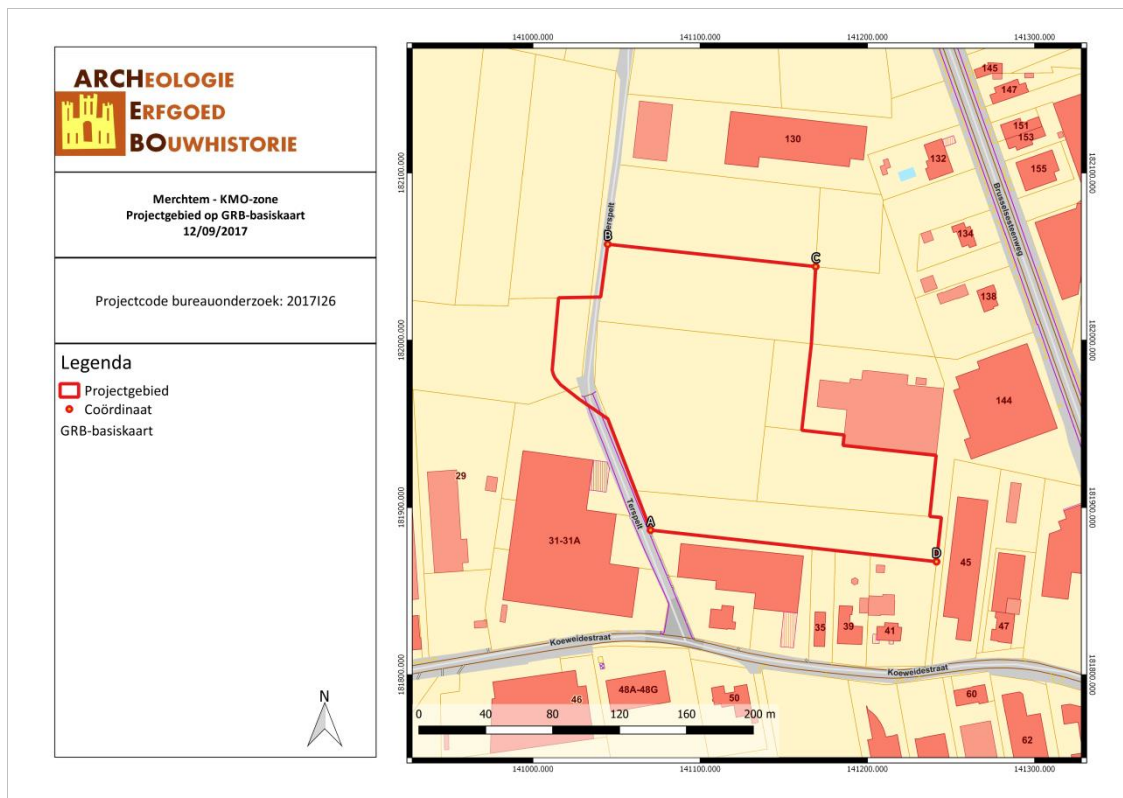
1.2 BESCHRIJVING ONDERZOEKSOPDRACHT

Naar aanleiding van een stedenbouwkundige aanvraag heeft ARCHEBO bvba een archeologienota opgemaakt voor de bouw van bedrijfsgebouwen.

Aangezien de aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning pas na 1 juni 2016 werd ingediend, is een archeologienota evenwel vereist, zoals vastgelegd in het Onroerenderfgoeddecreet (art. 5.4.1, 5.4.2, 5.4.8 en 5.4.9). Het bureauonderzoek werd uitgevoerd in september 2017 onder leiding van erkend archeoloog Jan Claesen. Contactpersoon bij de opdrachtgever, was Dieter Peeters (architect). In de onderhavige archeologienota worden de locatie van het terrein en de reeds uitgevoerde werken geanalyseerd. Deze informatie wordt samen met de resultaten van een archeologisch bureauonderzoek bestudeerd.

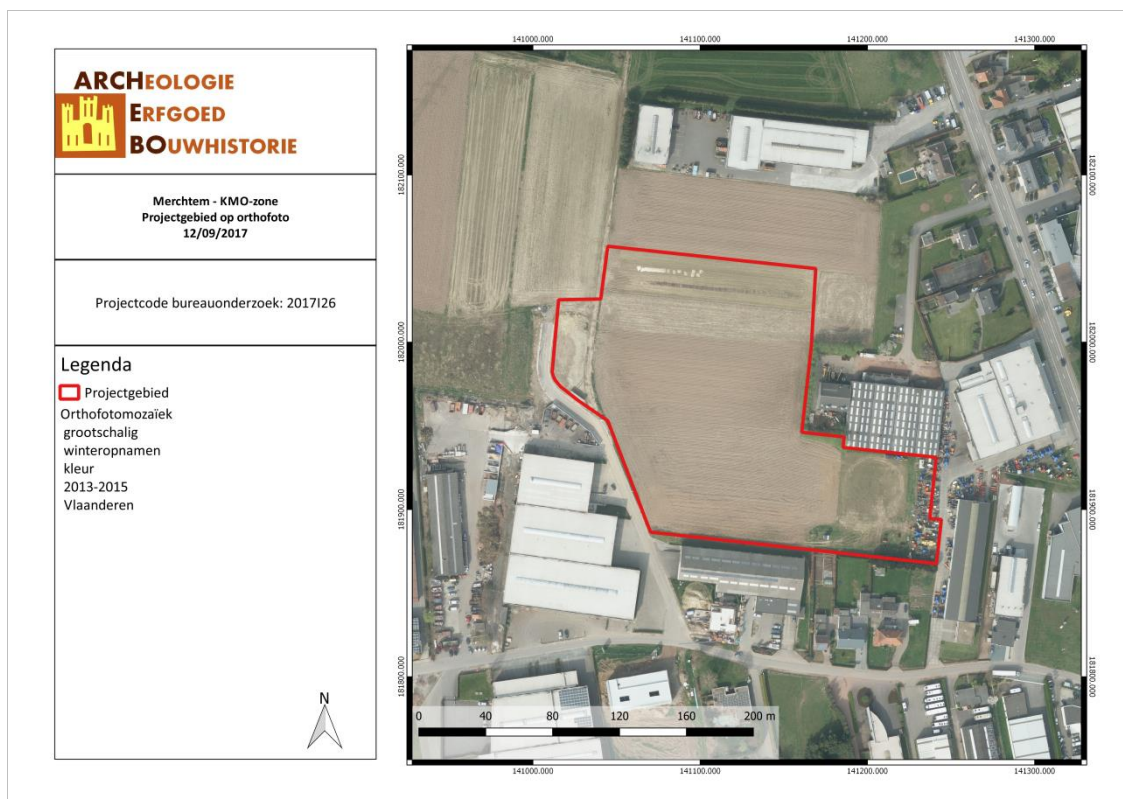
Administratieve fiche	
Naam site:	Merchtem – KMO-zone
Onderzoek:	Archeologienota zonder ingreep in de bodem
Ligging:	Vlaams-Brabant, Merchtem, Terspelt
Kadaster:	Merchtem, Afd. 2, Sectie I, 54/D 54/F, 55/K, 56A, 74/G2
Coördinaten (zie hoofdstuk 1.2):	A X 141070.335357082
	Y 181886.480135226
	B X 141044.762365062
	Y 182057.370119343
	C X 141169.085437145
	Y 182043.997191334
	D X 141241.305469197
	Y 181867.627143214
Opdrachtgever:	Frans Thomas nv Brusselsesteenweg 144 1785 Merchtem
Uitvoerder:	ARCHEBO bvba
Projectcode bureauonderzoek:	2017I26
Projectleiding:	Jan Claesen
Erkenningsnummer projectleiding:	OE/ERK/Archeoloog/2015/00014
Bewaarplaats archief:	Frans Thomas nv
Grootte projectgebied:	24769 m ²
Uitvoeringsperiode:	12 september – 22 september 2017
Reden van de ingreep	Bouw van bedrijfsgebouwen
Wetenschappelijke vraagstelling:	Het doel van deze archeologienota is een archeologische evaluatie van het terrein, de geplande werken en impact op het bodemarchief.
Termen Thesauri:	Bureauonderzoek, Romeinse Tijd, Middeleeuwen, Nieuwste Tijd

De onderstaande GRB-kadasterkaart en de Orthofoto tonen het onderzoeksgebied en het projectgebied op de meest recente stadskarten en luchtfoto's. Onderzoeksgebied heeft betrekking op de zone waarover de archeologienota handelt en waar de verstoring zal plaatsvinden. Het projectgebied duidt alle betrokken percelen aan waar geen ingrepen zullen plaatsvinden.

MEKM/17/09/12/1 - Digitale aanmaak

Figuur 2: Situering van het onderzoeksgebied en de coördinaten op de GRB-kadasterkaart (Geopunt, 2017)

MEKM/17/09/12/2 - Digitale aanmaak

Figuur 3: Situering van het onderzoeksgebied op Orthofoto (Geopunt, 2017)

1.3 DOELSTELLINGEN

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaande aan de werken. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Onderdeel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen vernietigd worden, is een archeologisch onderzoek nodig. Er wordt een bureauonderzoek uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het onderzoeksgebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het onderzoeksgebied, zal de bodem onderzocht worden op gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren.

Deze archeologienota dient bekrachtigd te worden door het Agentschap Onroerend Erfgoed en nadien bij de aanvraag voor de bouwvergunning gevoegd te worden.

1.3.1 Randvoorwaarden

De opdrachtgever is nog niet de eigenaar van alle percelen en heeft geen toestemming om ingrepen te laten plaatsvinden. Vervolgens zijn de overige percelen bedekt met gewassen. Deze dienen eerst geoogst te worden alvorens er een ingreep kan plaatsvinden.

Daarom betreft het een uitgesteld onderzoek.

1.4 ONDERZOEKSVRAGEN

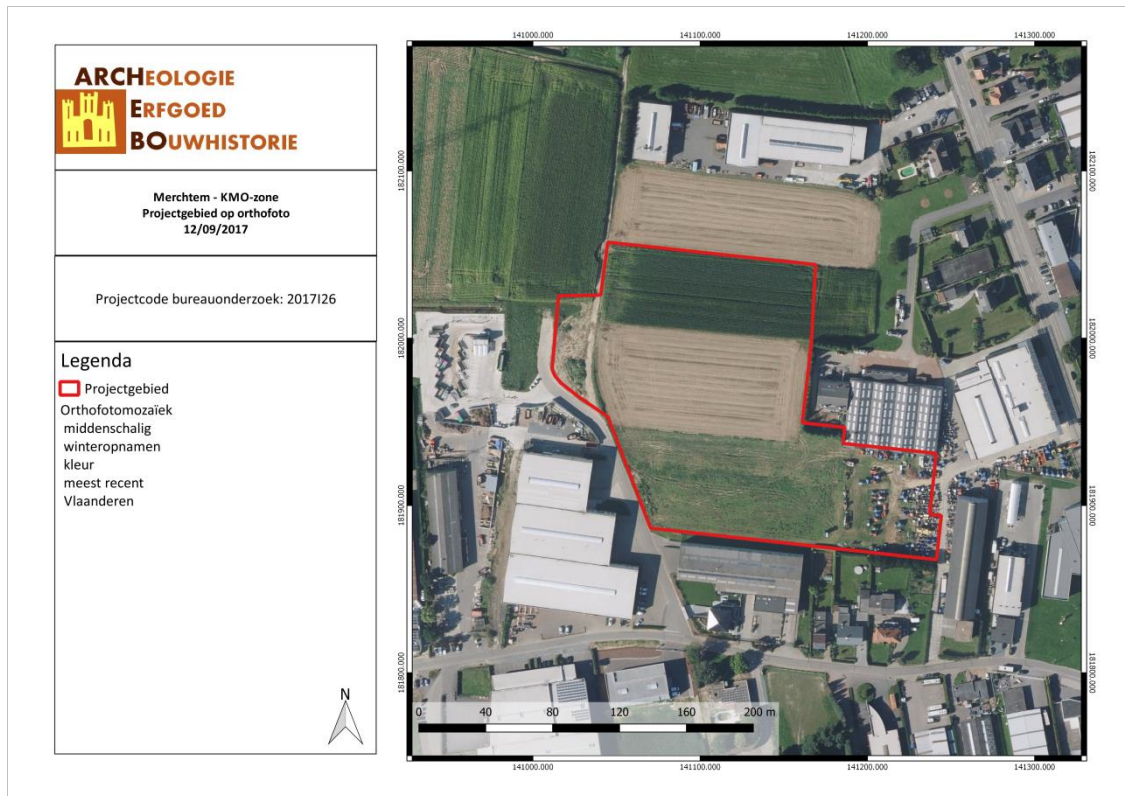
Tijdens het bureauonderzoek dienen op zijn minst onderstaande vragen beantwoord te worden:

1. *Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?*
2. *Welke info is er nog te vinden over voormalige constructies op het terrein?*
3. *Welke archeologische structuren kunnen ter hoogte van het onderzoeksgebied verwacht worden op basis van een analyse van historisch kaart- en bronnenmateriaal?*
4. *In welke mate en in welke zones kan er een recente verstoring verwacht worden van archeologisch erfgoed?*

2 HUIDIGE & TOEKOMSTIGE SITUATIE

2.1 HUIDIGE SITUATIE

Binnen het projectgebied bevinden zich landbouwpercelen. Op deze staan op dit moment gewassen. In zuidoostelijke hoek staan allerlei zware machines opgesteld die vermoedelijk in deze zone het archeologisch niveau verstoord hebben.

MEKM/17/09/12/3 - Digitale aanmaak

Figuur 4: Orthofoto van de huidige toestand (Geopunt, 2016)

2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

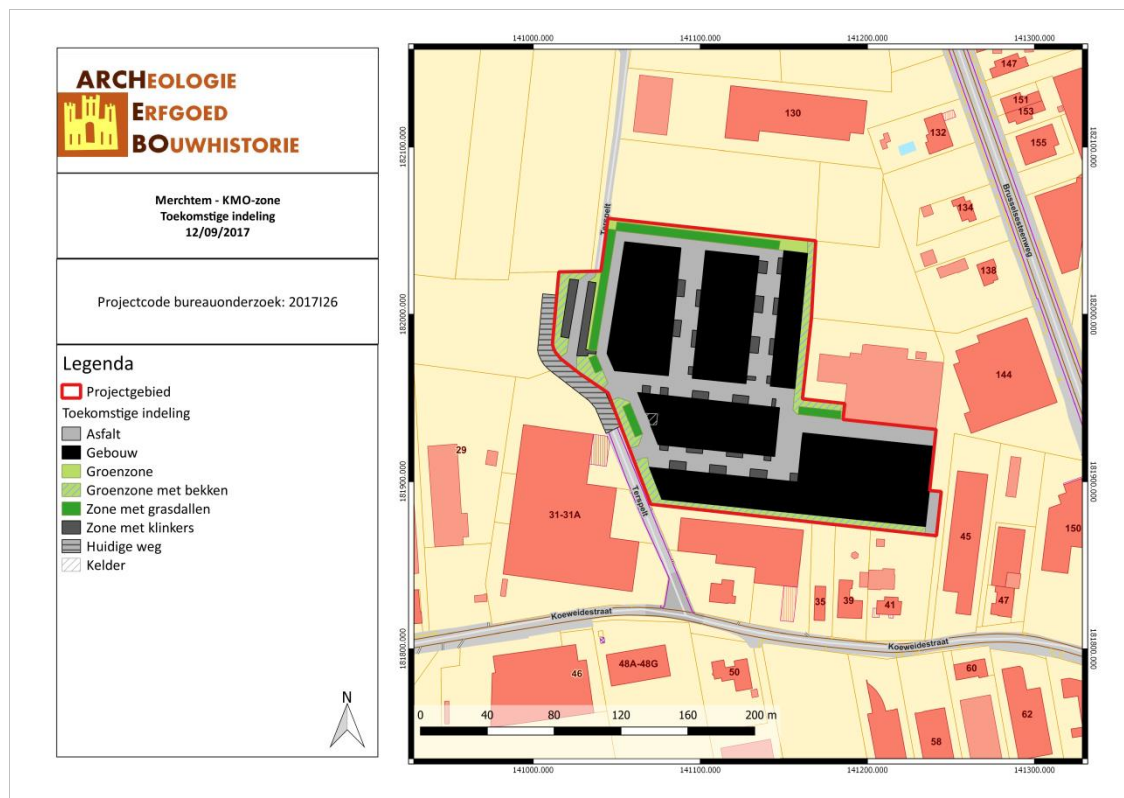
Binnen het onderzoeksgebied worden nieuwe bedrijfsgebouwen gerealiseerd. Deze hebben een oppervlakte van 14931m². Rond deze gebouwen wordt een parking aangelegd. Dit in de vorm van klinkers en grasdallen. De weg wordt aangelegd in asphalt. Het overige gedeelte van het terrein wordt voorzien als groenzone met bekkens.

Gezien de bouwaanvraagplannen in opmaak zijn, zijn de snedes nog niet beschikbaar. De dieptes zijn echter wel gekend.

Al de units worden gebouwd als een industriebouw (volgens het principe van kolommen en balken). De kolommen zullen aanzetten op een zoelfundering die 60cm diep in de grond steekt (dikte van 40cm). Er wordt dus ter hoogte van de kolommen een put gegraven voor de zolen van 1,5m x 1,5m x 1m diep. Er zijn geen ondergrondse bouwlagen. De vloerplaat van de units zijn 15cm dik en liggen op > 20 cm t.o.v. de weg Terspelt.

Enkel ter hoogte van de HS-cabine is er een ondergrondse bouwlaag van 1m diep (kelder) voorzien. Er wordt 1,15m diep gegraven in deze zone. Verder worden er per unit een RW-put en septische put voorzien, voor deze werken zal er niet dieper dan 2m worden gegraven.

Deze werken zullen het archeologische niveau verstoren.

Figuur 6: Toekomstplan (Dieter Peeters Architecten, 2017)

3 BUREAUONDERZOEK

Het doel van de bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

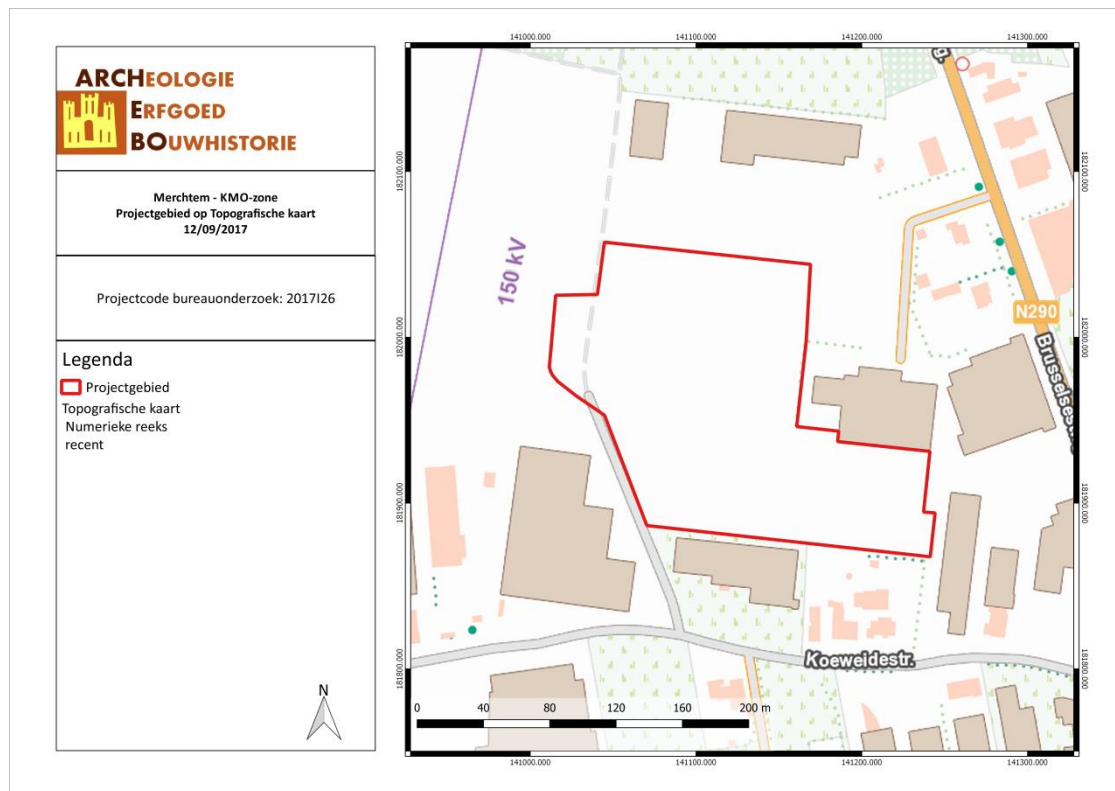
In dit hoofdstuk wordt gebruik gemaakt van alle beschikbare kaarten van het plangebied, te weten de bodemkaart, geologische kaarten, bodemerosiekaart, bodemgebruikskaart en relevante historische kaarten. De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) werd gebruikt als uitgangspunt voor de bestudering van archeologische waarden in de omgeving van het plangebied.

De gebruikte kaarten werden in georeferencierde vorm (Belge Lambert 1972) gebruikt in het programma QGIS. In dit programma werden de genoemde kaarten als lagen toegevoegd teneinde er de huidige en toekomstige situatie op te kunnen weergeven. Het plangebied werd bovendien op alle kaarten geplott om de oriëntatie op de kaarten te vergemakkelijken.

3.1 LANDSCHAPPELIJKE & BODEMKUNDIGE SITUERING

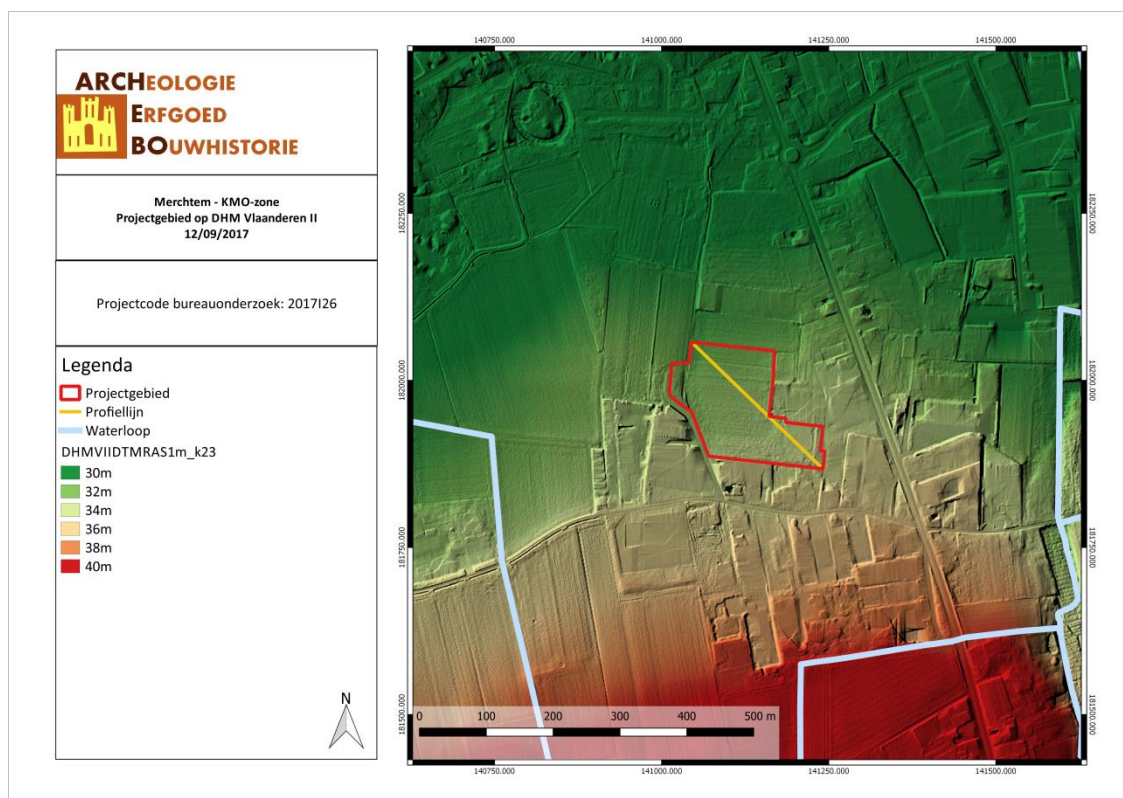
3.1.1 Topografische situering

Het onderzoeksgebied ligt in de gemeente Merchtem (provincie Vlaams-Brabant). In het westen ten opzichte van het projectgebied bevindt zich 'Terspelt'. In het zuiden de Koeweidestraat en in het oosten de Brusselsesteenweg (N290). Het projectgebied ligt tussen 31m en 35m TAW.

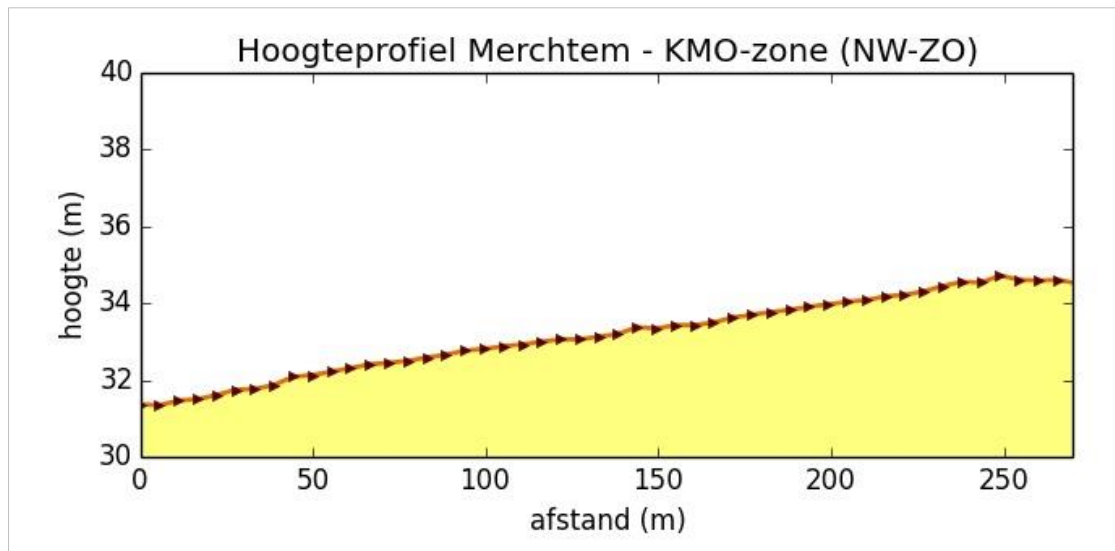
MEKM/17/09/12/5- Digitale aanmaak

Figuur 7: Topografische kaart met situering van het onderzoeksgebied (NGI, 2017).

MEKM/17/09/12/6- Digitale aanmaak

Figuur 8: Situering van het onderzoeksgebied op het Digitaal Hoogtemodel (Geopunt, 2016).

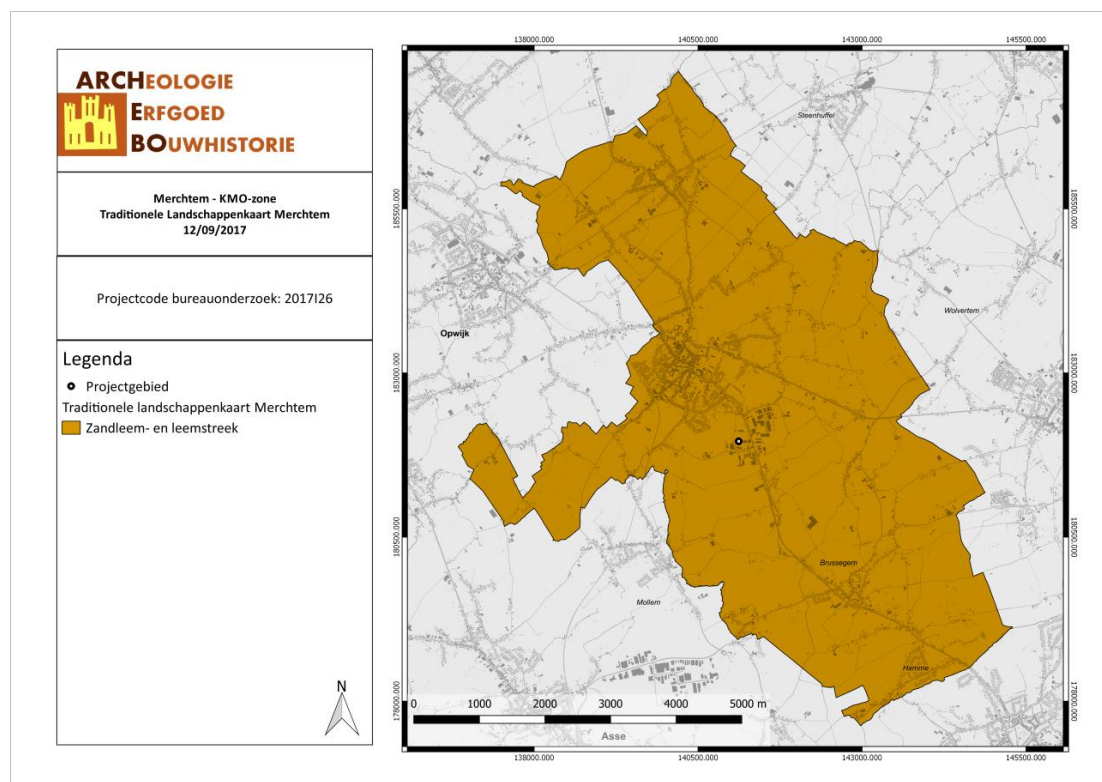

Figuur 9: Hoogteprofiel doorheen het plangebied in NW-ZO richting (Geopunt, 2017).

3.1.2 Geologie & landschap

3.1.2.1 Fysisch geografisch

Het onderzoeksgebied ligt binnen de Zand- en Leemstreek. Het is in feite een samenvoeging van verschillende kleinere streken die zich van het westen naar het oosten over geheel de breedte van het land uitstrekken. Deze streek vormt de overgang tussen de noordelijke zandgordel en de leemgordel in het zuiden. Vandaar dat de noordelijke zijde meer zandig is en de zuidelijke gronden meer lemig zijn. De diepe ondergrond wordt gevormd door dikke rots- en grondlagen die noordwaarts afhellen.¹

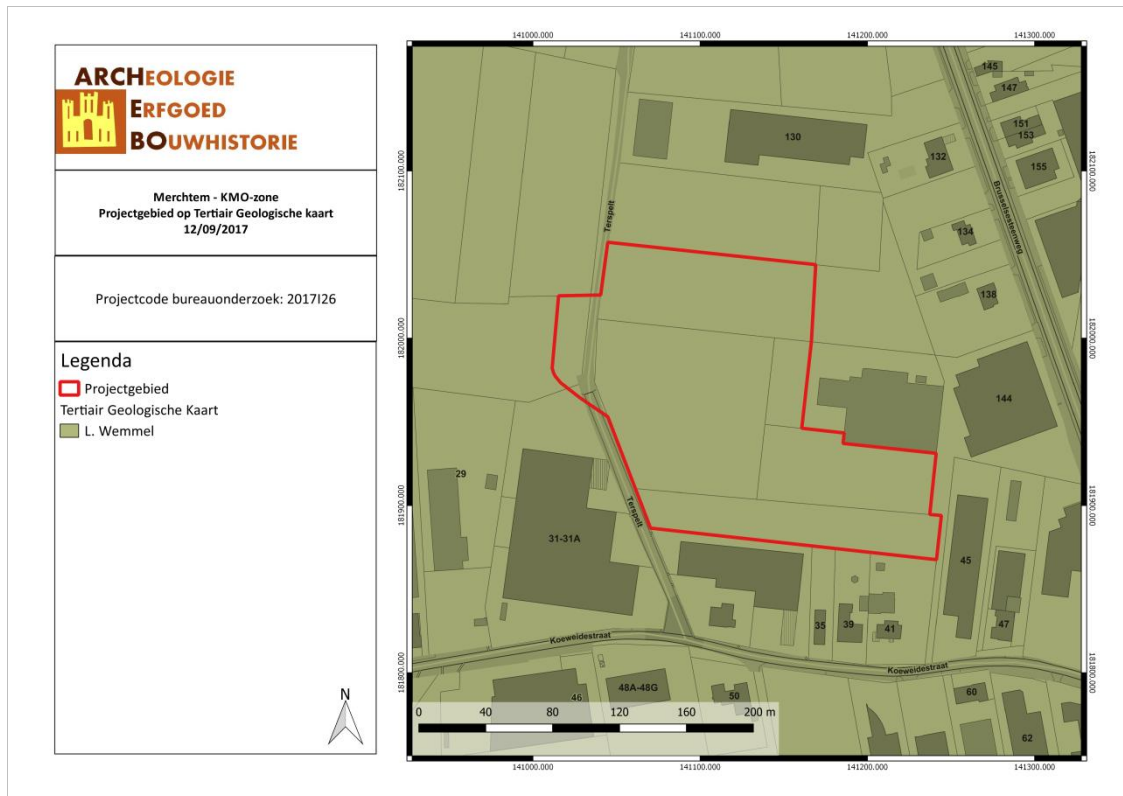
MEKM/17/09/12/7- Digitale aanmaak

Figuur 10: Ledegem aangegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Geopunt, 2016)

¹ <http://plattelandswijzer.nettools.be/default.aspx?PagelId=678>

3.1.2.2 Paleogeen & neogeen (Tertiair)

Op basis van de Databank Ondergrond Vlaanderen bevindt het onderzoeksterrein zich binnen het Lid van Wemmel. Deze is opgebouwd uit grijs tot groen fijn zand dat klei- en glauconiethoudend is met als basisgordel met *Nummulites wemmelensis*. Nummulites zijn lensvormige stenen.

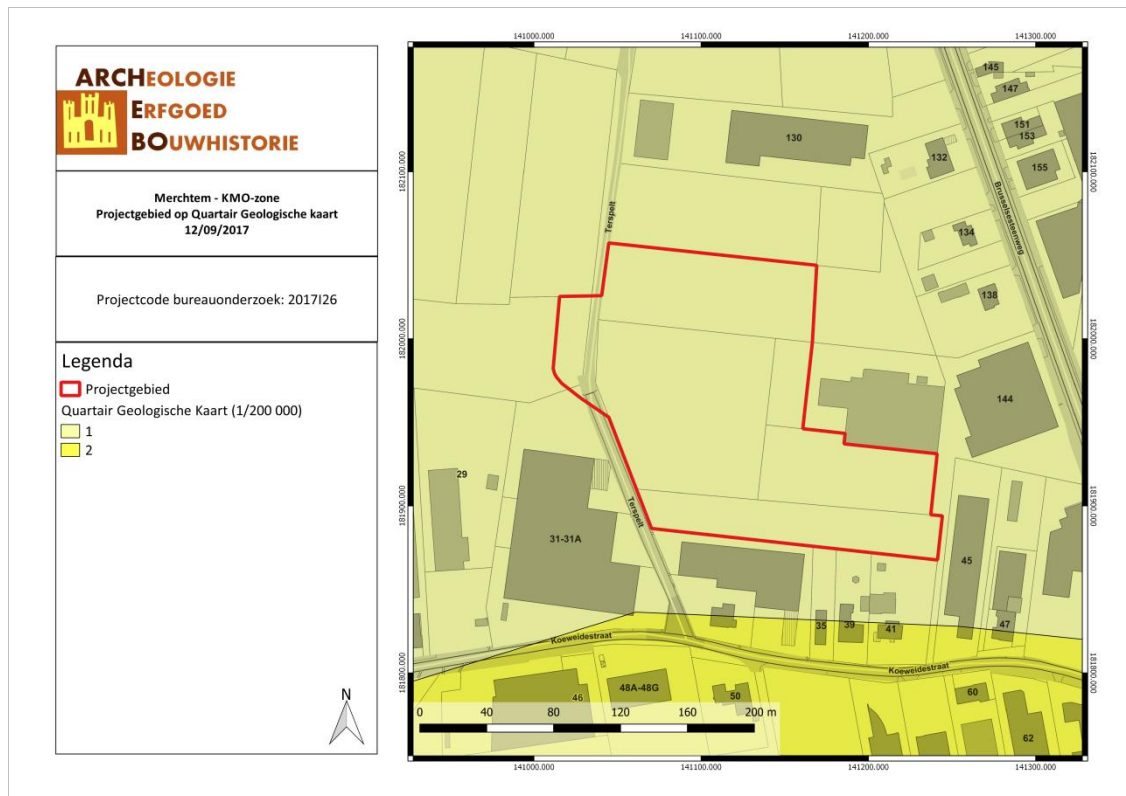
MEKM/17/09/12/8- Digitale aanmaak

Figuur 11: Situering van het onderzoeksgebied op de Tertiairgeologische kaart (DOV, 2016).

3.1.2.3 Quartair

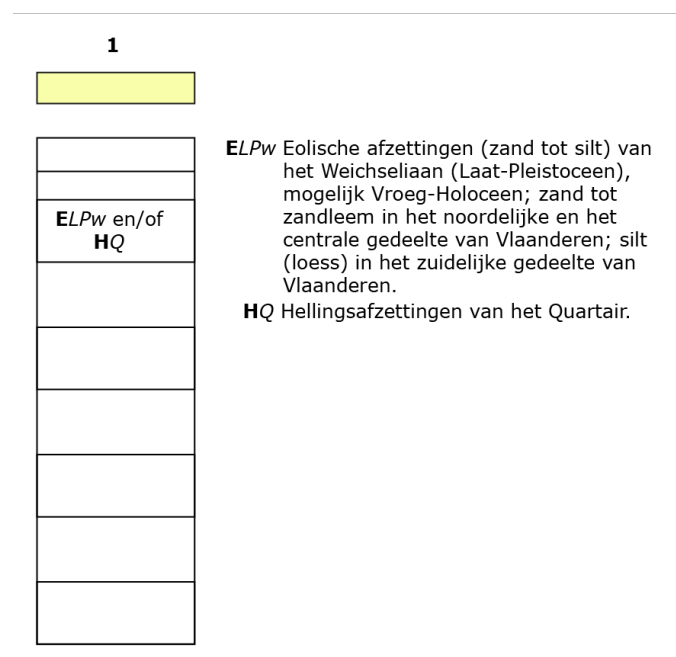
Volgens de Quartair geologische kaart (1/200 000) bevindt het projectgebied zich binnen type 1.

Bij type 1 is het Tertiair afgedekt met Quartaire afzettingen met aan de basis sedimenten van eolische herkomst (eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen)), **ELPw**. De eolische afzettingen bestaan in de regio van het onderzoeksgebied voornamelijk uit zandleem dat is opgebouwd uit afwisseling van dunne laagjes zand (formatie van Wildert) en leem (Brabant Leem).

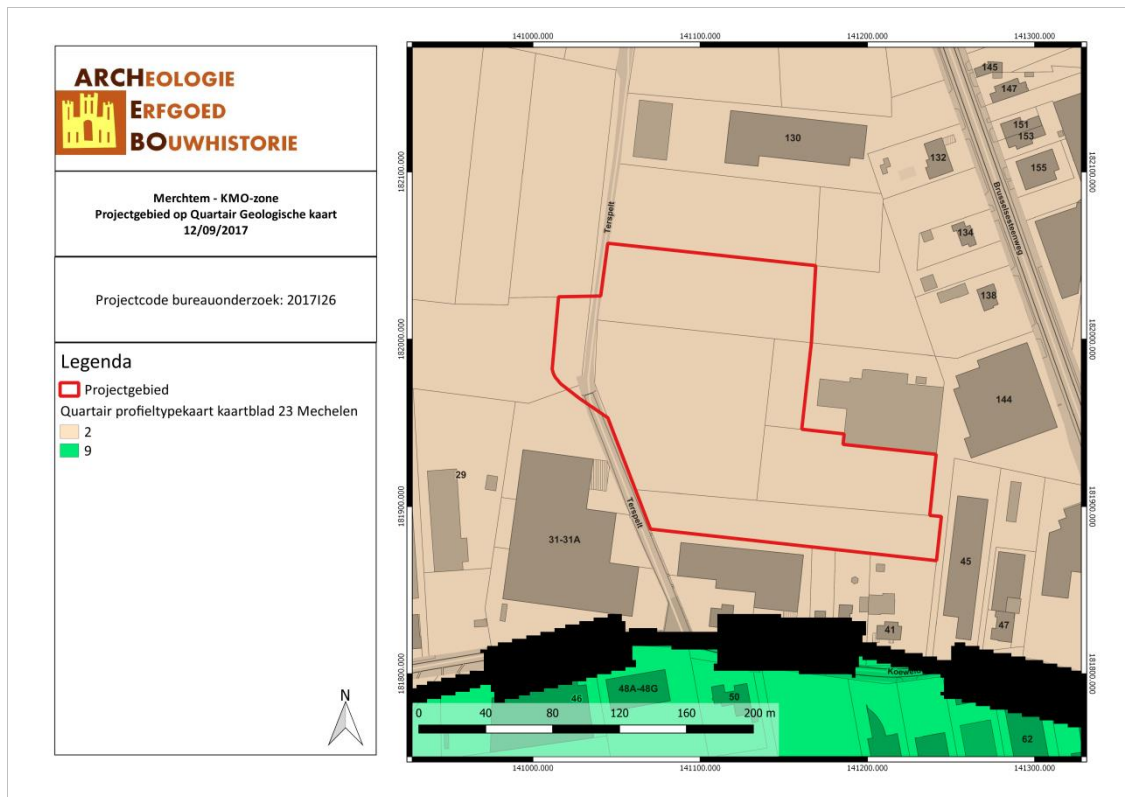
MEKM/17/09/12/9- Digitale aanmaak

Figuur 12: Situering van het onderzoeksgebied op de Quartairgeologische kaart 1/200.000 (DOV, 2016).

Figuur 13: Uitleg van het type volgens de quartairgeologische kaart, schaal 1/200.000 (DOV, 2016).

Volgens de Quartairgeologische kaart (1/50.000) kent het onderzoeksgebied type 2. Dit bestaat uit een pakket van eolische afzettingen en afzettingen van lokale oorsprong (zandleem, mogelijk een alternerend complex van zand- en leemlagen en mogelijks herwerking van tertiair materiaal). Deze werden vermoedelijk tijdens het laat-Weichselaan gevormd.

MEKM/17/09/12/10- Digitale aanmaak

Figuur 14: Situering van het onderzoeksgebied op de Quartairgeologische kaart 1/50.000 (DOV, 2016).

3.1.2.4 Bodem, bodemkundig booronderzoek, erosie & bodemgebruik

Volgens de bodemkaart van Vlaanderen bevinden zich binnen het projectgebied 2 bodemtypes, namelijk Lca en Ldc. Voor de uitleg bij elke bodemserie op Belgisch niveau werd de eenduidige legende van Van Ranst en Sys² gebruikt. Voor deze op wereldniveau werd deze van Dondeyne, S., E. Van Ranst en J. Deckers³ gebruikt. De onderstaande uitleg is van toepassing op de in de Kempen vastgestelde bodemseries.

Lca bestaat uit matig droge zandleemgronden met textuur B-horizont. Bij deze matig droge zandleemgronden beginnen de roestverschijnselen tussen 80 en 120cm. De bodems kunnen enigszins te nat zijn in vochtige seizoenen, maar vertonen geen noemenswaardige verdrogingsverschijnselen in de zomer.

Ldc bestaat uit matig gleyige zandleemgronden met sterk gevlekte textuur B-horizont. De waterhuishouding van deze groep matig gleyige zandleemgronden heeft enige beperkingen. Ze zijn te nat in de winter en blijven lang fris in de lente. Een onderliggend zandig substraat oefent een zekere drainerende werking uit. Het omgekeerde doet zich voor bij het voorkomen van een klei of klei-zandsubstraat.

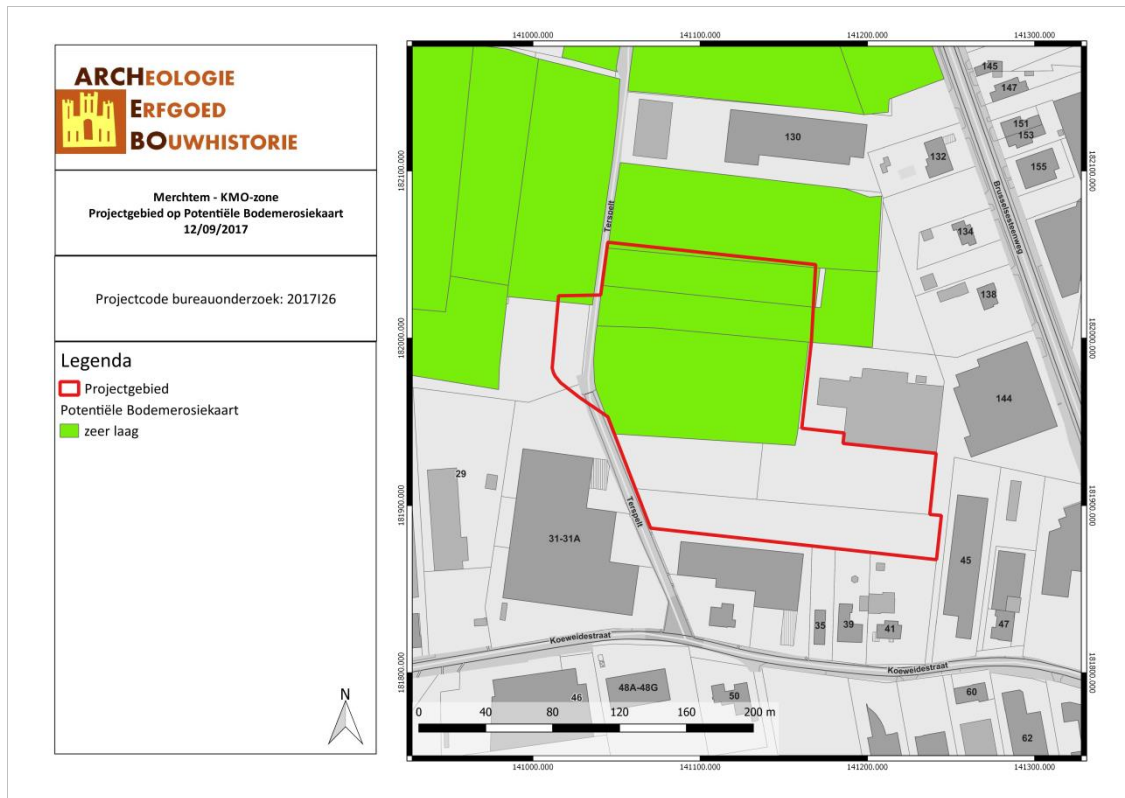
MEKM/17/09/12/11- Digitale aanmaak

Figuur 15: Situering van het onderzoeksgebied op de bodemkaart Vlaanderen (DOV, 2016).

² Van Ranst & Sys, 2000

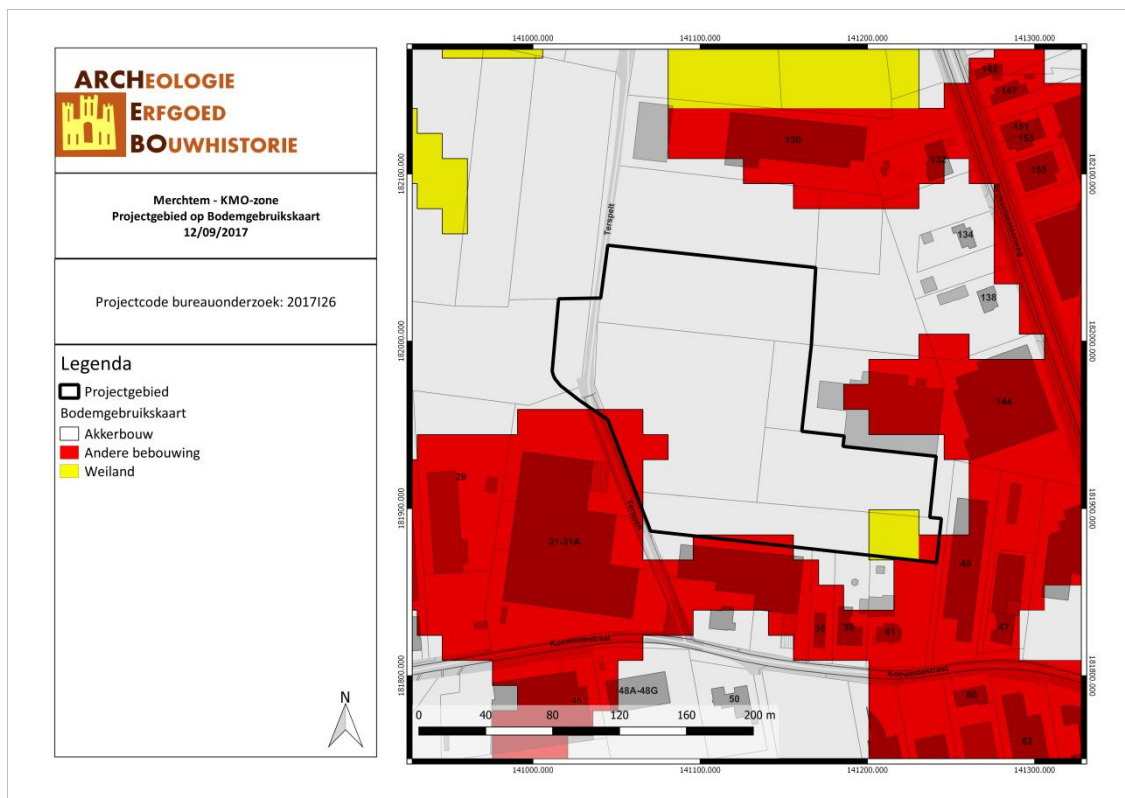
³ Dondeyne et al., 2012

Op de Potentiële bodemerosiekaart is het onderzoeksgebied deels gekarteerd als 'zeer laag'. Dit geldt ook voor de directe omgeving. Op de bodemgebruiksaan kaart staat het onderzoeksgebied voornamelijk gekarteerd als 'akkerbouw'. Een klein gedeelte als 'weiland' en 'andere bebouwing'.

MEKM/17/09/12/12 - Digitale aanmaak

Figuur 16: Situering van het onderzoeksgebied op de potentiële bodemerosiekaart (Geopunt, 2016).

MEKM/17/09/12/13- Digitale aanmaak

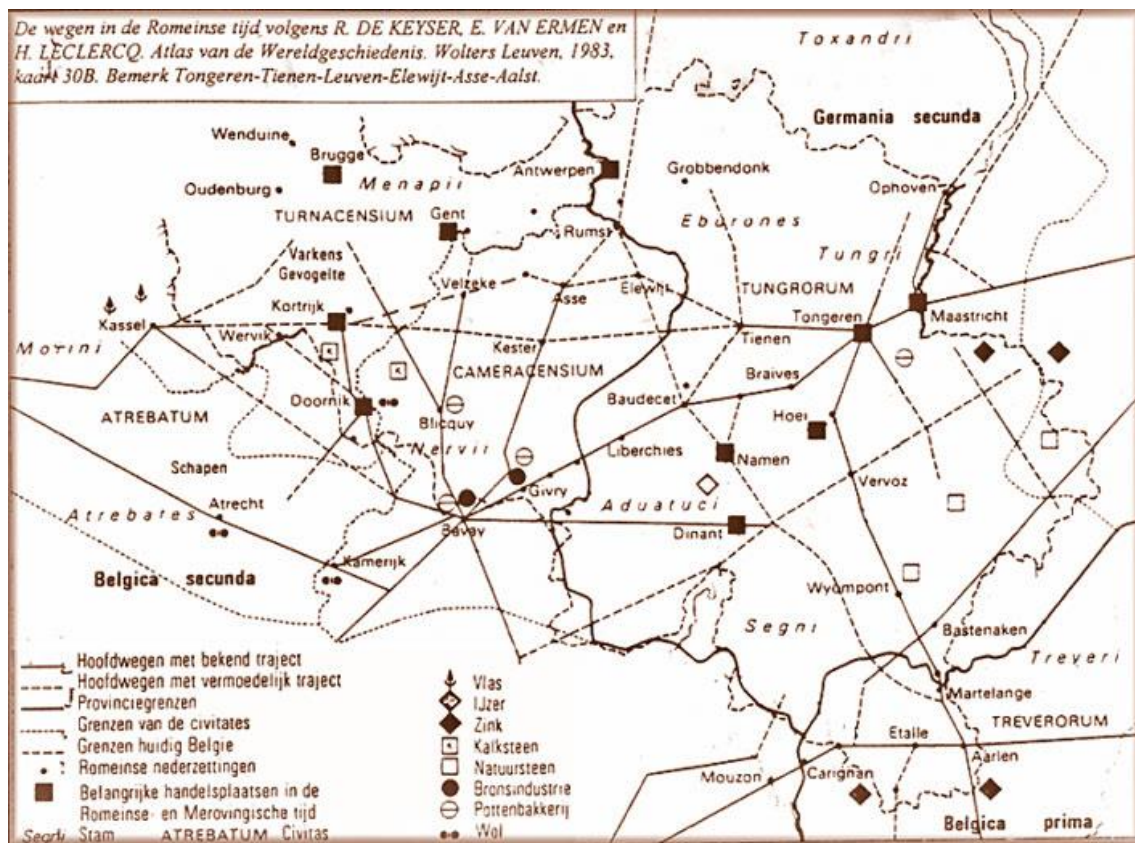
Figuur 17: Bodemgebruik in de omgeving van het plangebied volgens de bodemgebruiksaan kaart (Geopunt, 2016).

3.2 ARCHEOLOGISCHE EN ERFGOEDKUNDIGE DATA

3.2.1 Centrale Archeologische Inventaris (CAI)

In de ruime omgeving van het onderzoeksgebied zijn 15 locaties gekend. Waarvan 7 binnen een straal van 1000m. Deze dateren vanaf de Steentijd tot en met de Nieuwe Tijd.

Op ca. 800m vanaf het projectgebied werden enkele klingen aangetroffen uit de Steentijd (150504). Op deze locatie kwamen ook fragmenten van Romeins aardewerk aan het licht. Het betreft 'gewoon gebruiksaardewerk'. Een tweede locatie waar resten uit de Romeinse periode aangetroffen werden, bevindt zich op ca. 600m van het projectgebied (3349). Opgravingen in 2007 hebben aangetoond dat hier een porticusvilla zonder hoekvertrekken en bijgebouwen gestaan heeft. Daarnaast bevond zich hier ook een grafveld met minstens 8 crematiegraven. Dit zijn allemaal brandrestengraven. Zo zijn restanten van de brandstapel, beenderresten, aardewerkscherven en dierenbeenderen (restant van offergaven en/of begrafenismaaltijd) aangetroffen. De aanwezigheid van een Romeins villacomplex in de omgeving is logisch. Dit gezien de aanwezigheid van de Grote Molenbeek in de omgeving en de nabijgelegen vicus in Asse. Vermoedelijk liep de Romeinse weg, die Asse en Rumst met elkaar verbonden, door het huidige Merchtem. De toponiem 'Heirbaan' te noorden van het huidige Merchtem en gelegen op ca. 2000m van het projectgebied kan hiernaar verwijzen.

Figuur 18: De wegen in de Romeinse Tijd volgens R. De Keyser, E. Van Ermen en H. Leclercq, Atlas van de Wereldgeschiedenis, Wolters Leuven, 1983, kaart 30B. Hier wordt de weg tussen Asse en Rumst als 'Hoofdweg met vermoedelijk traject' weergegeven.

Binnen een straal van 400m vanaf het projectgebied zijn 3 Middeleeuwse waarden gekend. Locatie 3340 staat in de database aangegeven als een site met walgracht uit de Volle Middeleeuwen.

Op locatie 10109 zou zich 'een kapel uit de 7de eeuw' bevinden. Het zou gaan om een missiekapel. Dit is slechts indicatief. Volgens Verbesselt werd de kapel gebouwd omstreeks 1350 door de heren Was, opvolger van de familie Spelt. Volgens de Heemkundige kring werd de kapel in 1854 afgebroken en in

1855 heropgebouwd aan de overkant van de weg. 111 jaar later, in 1966, werd ze afgebroken bij het rechte trekken van de Brusselsesteenweg.

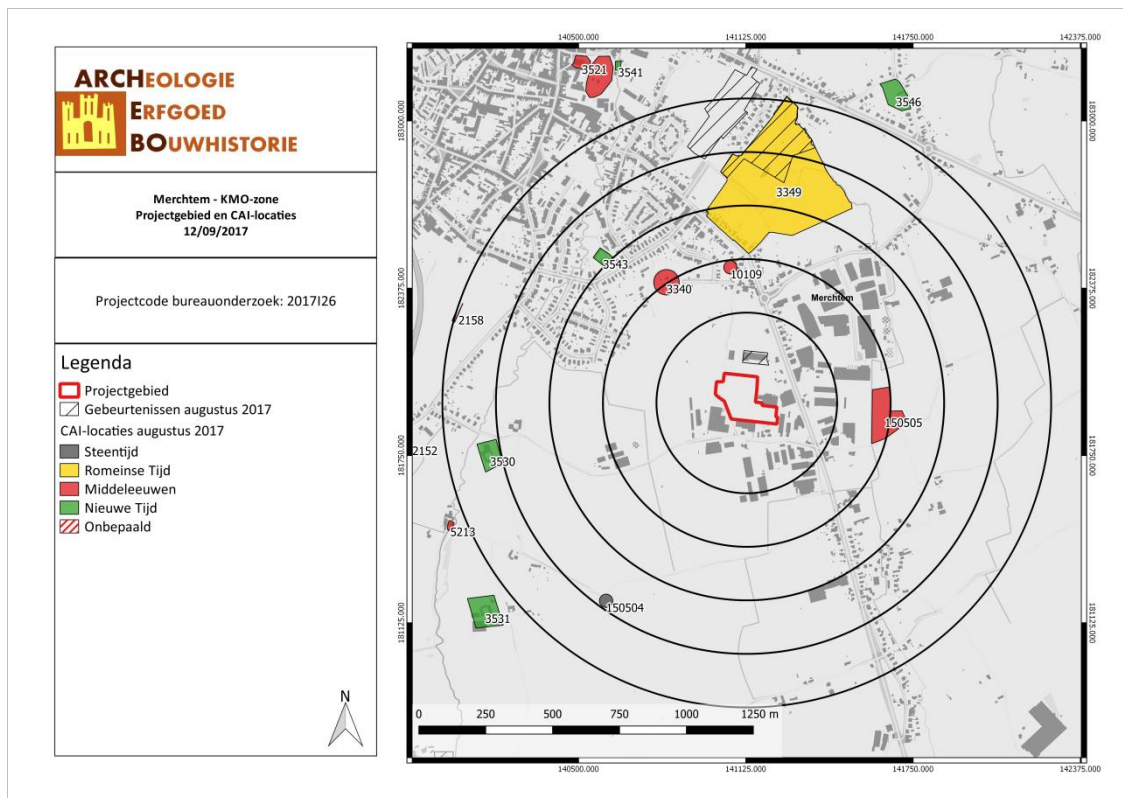
De derde locatie (150505) betreft wederom een site met walgracht. Ditmaal uit de Late Middeleeuwen. Het betreft een vierkante/rechthoekige grachtstructuur. Tijdens de prospectie konden de restanten van de genivelleerde grachten onder het kreupelhout duidelijk herkend worden.

De overige waardes uit de Middeleeuwse periode bevinden zich buiten een straal van 1000m. Het gaat hier om een motte (3341) en een kerk (3521, Onze-Lieve-Vrouw ter Noodt).

Wat de Nieuwe Tijd betreft, zijn er in een perimeter van 1000m vanaf het projectgebied 2 waardes gekend. Het gaat hier om hoeves (3530 en 3543). De waardes behorende tot deze periode, en buiten deze perimeter gelegen zijn, staan in de database aangegeven als vierkantshoeve (3531), molen (3541) en hoeve (3546).

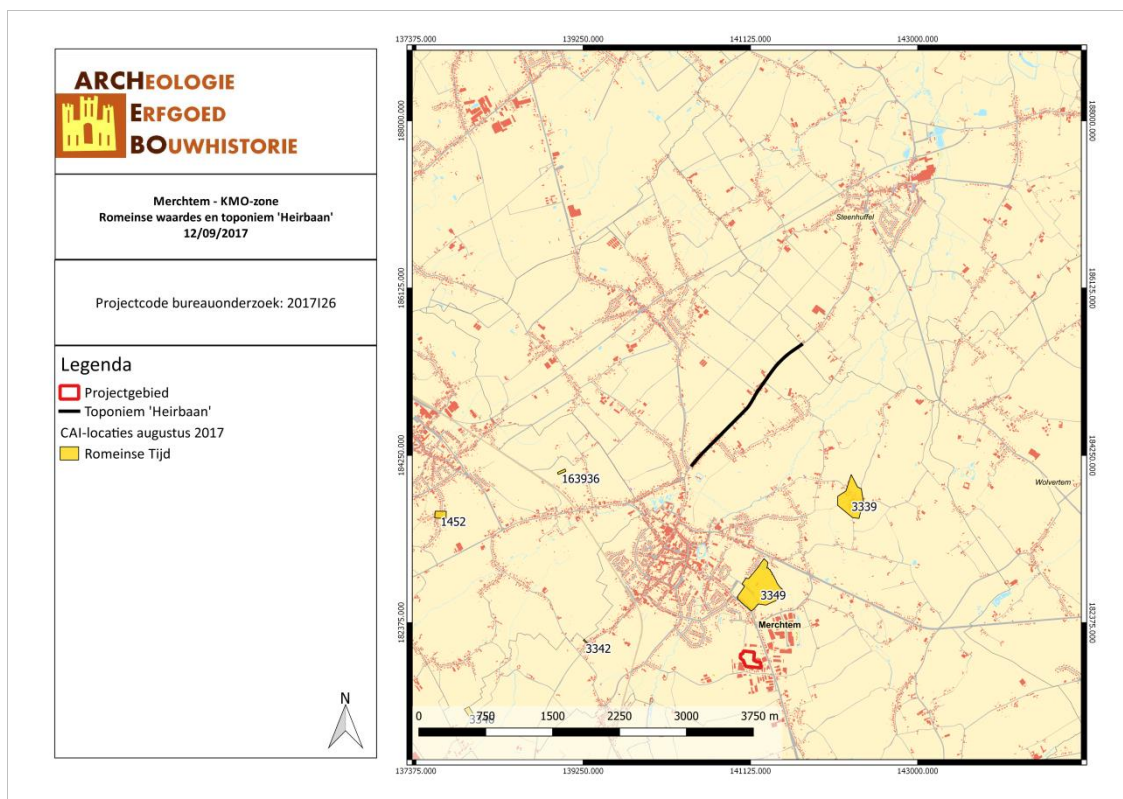
Op de kaart staan ook gebeurtenissen aangeduid. Over de dichtstbijzijnde gebeurtenis ten opzichte van het projectgebied is geen informatie gekend.

CAI-Locatie	Beschrijving	Datering
2152	Kuilen	Onbepaald
2158	Parallele grachten	Onbepaald
3340	Site met walgracht	Middeleeuwen
3341	Motte	Middeleeuwen
3349	Villa	Romeinse Tijd
3521	Kerk	Middeleeuwen
3530	Hoeve	Nieuwe Tijd
3531	Vierkantshoeve	Nieuwe Tijd
3541	Molen	Nieuwe Tijd
3543	Hoeve	Nieuwe Tijd
3546	Hoeve	Nieuwe Tijd
5213	Watermolen	Middeleeuwen
10109	Kapel	Middeleeuwen
150504	Vondsconcentratie, klingen	Steentijd
	Vondstconcentratie, aardewerk	Romeinse Tijd
150505	Site met walgracht.	Middeleeuwen

MEKM/17/09/12/14- Digitale aanmaak

Figuur 19: Kaart met aanduiding van het projectgebied en de vondstlocaties uit de CAI (CAI, 2017).

MEKM/17/09/12/15- Digitale aanmaak

Figuur 20: Kaart met aanduiding van het projectgebied, het toponiem 'Heirbaan' en de Romeinse vondstlocaties uit de CAI (CAI, 2017).

3.3 HISTORIEK EN CARTOGRAFISCHE BRONNEN

3.3.1.1.1 *Onderzoek historische bronnen.*⁴

Merchtem is ontstaan als handelscentrum in de nabijheid van de Romeinse heirbaan Asse-Rumst (heden Heirbaan en verlengde). De Heinsberg (tumulus of oeroude burchtheuvel?) en bodemvondsten van Romeinse en Frankische oudheden zijn getuigen voor de vroegste menselijke nederzetting.

In de middeleeuwen is Merchtem ontwikkeld tot een belangrijk gewestelijk centrum met uitgebreide handelsactiviteit en verleende Hendrik III van Brabant het in 1351 een vrijheidskeure, en eertijds was het stadje zelfs door wallen en vestigingen versterkt.

Heden is kenmerkend voor deze gemeente dat de kerk niet in het eigenlijk centrum bij 'de Markt' gelegen is, doch wel naast het pand waarop eertijds de burcht der heren van Merchtem ingeplant was, wat erop wijst dat de parochie ontstaan is uit een villakerk. Buiten het eigenlijke centrum, dat ook in zijn bebouwing de allure van een provinciestadje heeft, is de gemeente nog grotendeels landelijk en heeft het enkele grote of middelgrote hoeves behouden.

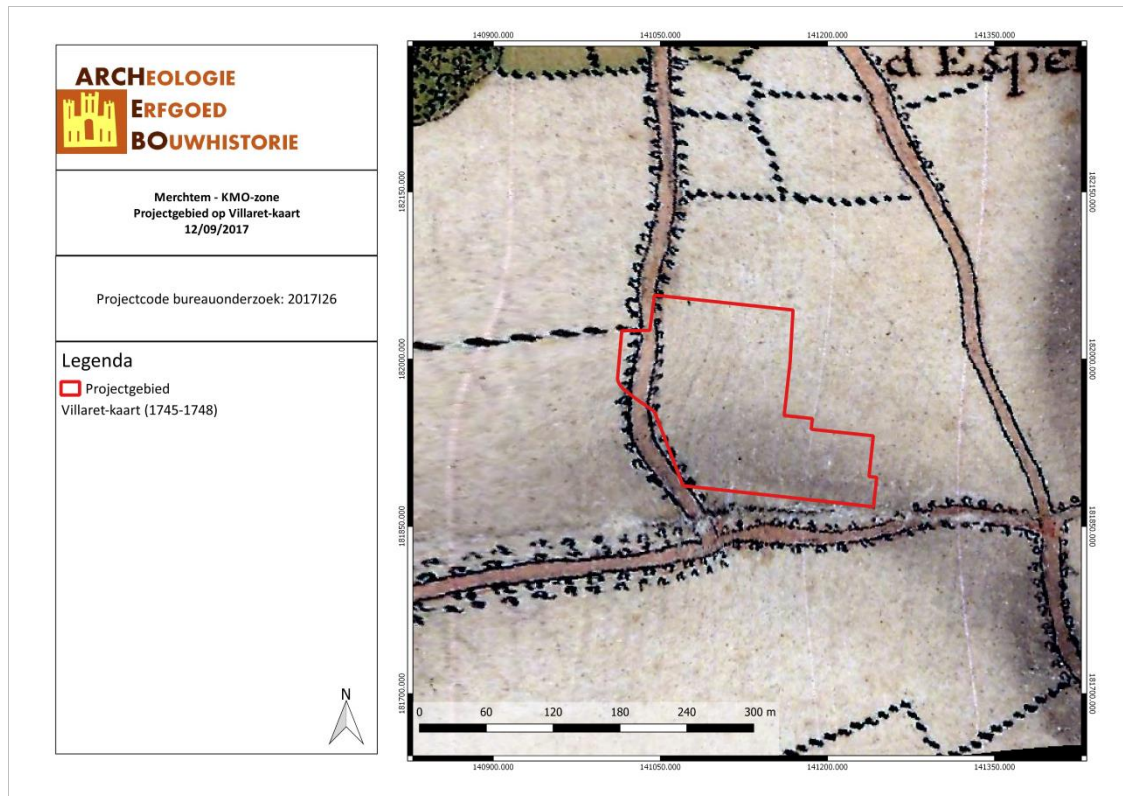
3.3.1.1.2 *Historische situatie aan de hand van cartografische bronnen*

Een belangrijke bron van informatie wordt geleverd door het historisch kaartmateriaal. Dit om na te gaan of er bebouwing is geweest op het terrein in historische tijden, of dat het landgebruik van het perceel is gewijzigd doorheen de tijd. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de eerste bruikbare kaarten pas vanaf de 16de eeuw of later voorhanden zijn.

Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op kaarten geen garantie dat er geen bebouwing is geweest. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijkere bouwwerken zoals kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er weinig of geen aandacht voor de burgerlijke architectuur. Pas vanaf de 19de eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kaarten. Mogelijk eerder aanwezige middeleeuwse structuren waren misschien reeds verdwenen.

De kaart van de Franse ingenieurs-geografen, ook wel Villaretkaart genoemd, bestrijkt grote delen van het huidige Belgische grondgebied en vertelt ons hoe het landschap erbij lag in het midden van de 18de eeuw. Na de slag bij Fontenoy (1745) kregen de Fransen voor enkele jaren de controle over onze gebieden. Het is in die militaire context dat de meer dan 80 kaartbladen ontstonden.

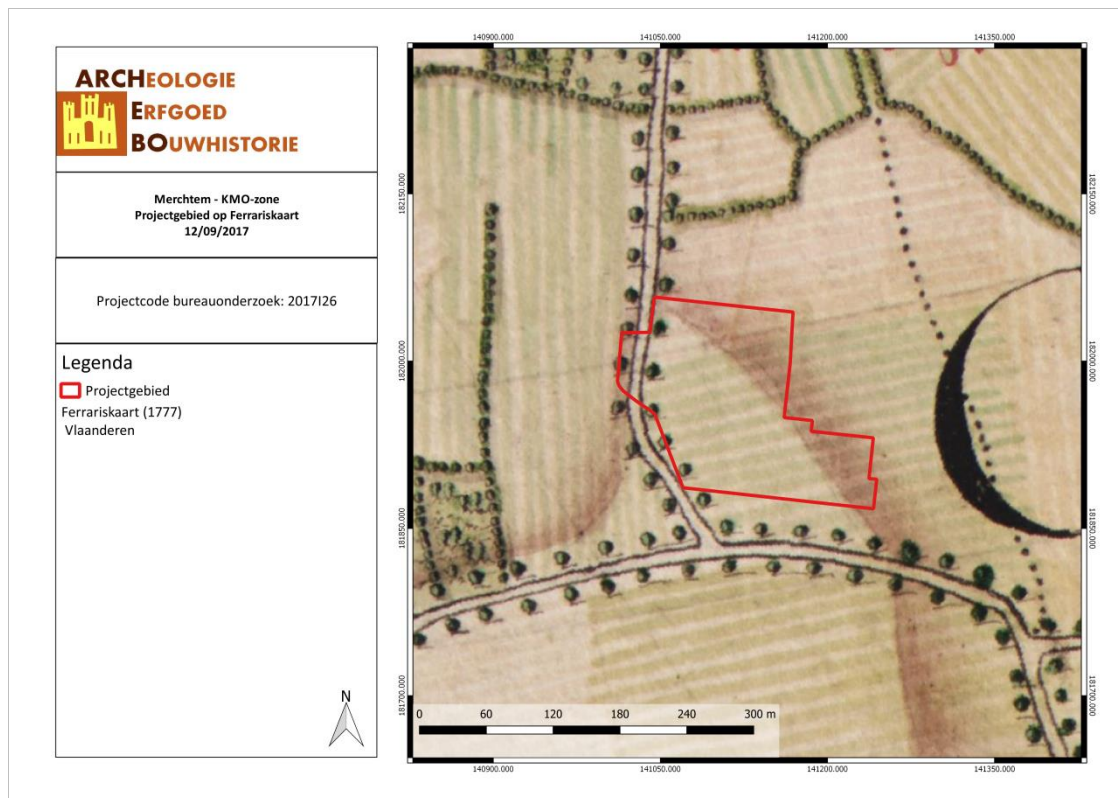
⁴ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121214>

MEKM/17/09/12/16- Digitale aanmaak

Figuur 21: Detail uit de Villaret-kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt, 2017).

De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van veldmaarschalk Joseph de Ferraris. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied, hoewel soms lokale verschuivingen mogelijk zijn.

MEKM/17/09/12/17- Digitale aanmaak

Figuur 22: Detail uit de Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt, 2017).

Met de Popp-kaarten wordt de verzameling van kadasterkaarten bedoeld die in de 19de eeuw uitgegeven werd door de Brugse drukker-uitgever Philippe Chrétien Popp (1805-1879). Deze kaarten waren een gecommmercialiseerde versie van het toenmalig kadaster van België en bevatten vele gegevens over gronden en percelen. Zij werden gedrukt in lithografie of steendruk.

Nadat Philippe Vandermaelen al in 1836 toelating had gekregen om de kadastergegevens te gebruiken en in kaart te brengen, kreeg ook Popp deze toelating in 1842. In de tien jaar daarop maakte hij voor 1700 gemeenten in België de leggers en kadastrale plannen. Door het overlijden van Popp werd zijn 'Atlas cadastral parcellaire de la Belgique' niet afgemaakt. Zijn weduwe Caroline Clémence Boussart (1808-1891) voltooide wel nog de plannen voor de provincie Luik

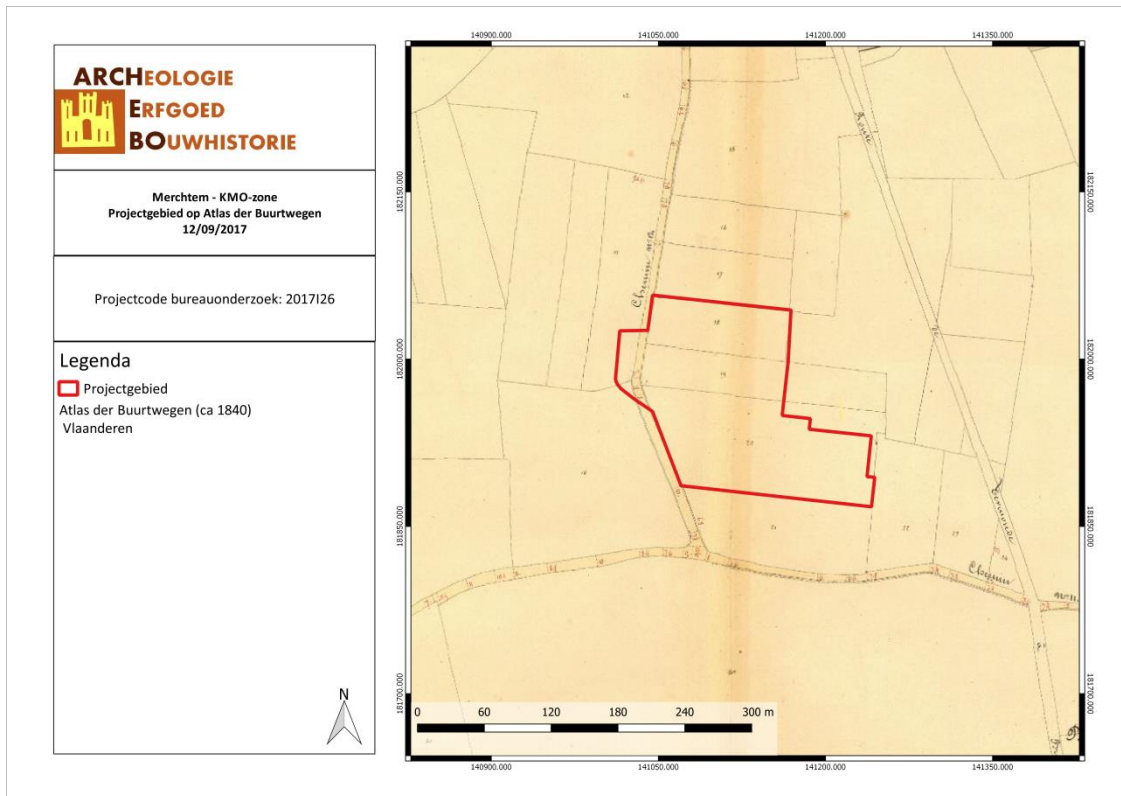

MEKM/17/09/12/18- Digitale aanmaak

Figuur 23: Situering van het onderzoeksgebied op de Popp-kaart (Geopunt, 2017).

De Atlassen der Buurtwegen werden opgemaakt in uitvoering de wet van 10 april 1841. De wetgever wilde in 1841 ondubbelzinnig aanduiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Bedoeling was dus een inventarisatie te maken van alle "openbare" wegen en "private wegen met openbare erfdiensbaarheid". De atlas maakt een onderscheid in buurtwegen en voetwegen (sentiers). Voetwegen zijn smalle wegen (soms maar 1 meter breed) en de bedding behoort gewoonlijk toe aan de aangelanden. In de periode 1843-1845 werden voor alle gemeenten leggers, openbare registers, van de buurtwegen opgemaakt. Deze zijn de geschiedenis ingegaan als Atlassen der Buurtwegen. Per toenmalige gemeente werd een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen.⁵

⁵ Geopunt Vlaanderen, "Atlas der Buurtwegen", geraadpleegd 2 januari 2017, <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20>.

MEKM/17/09/12/19- Digitale aanmaak

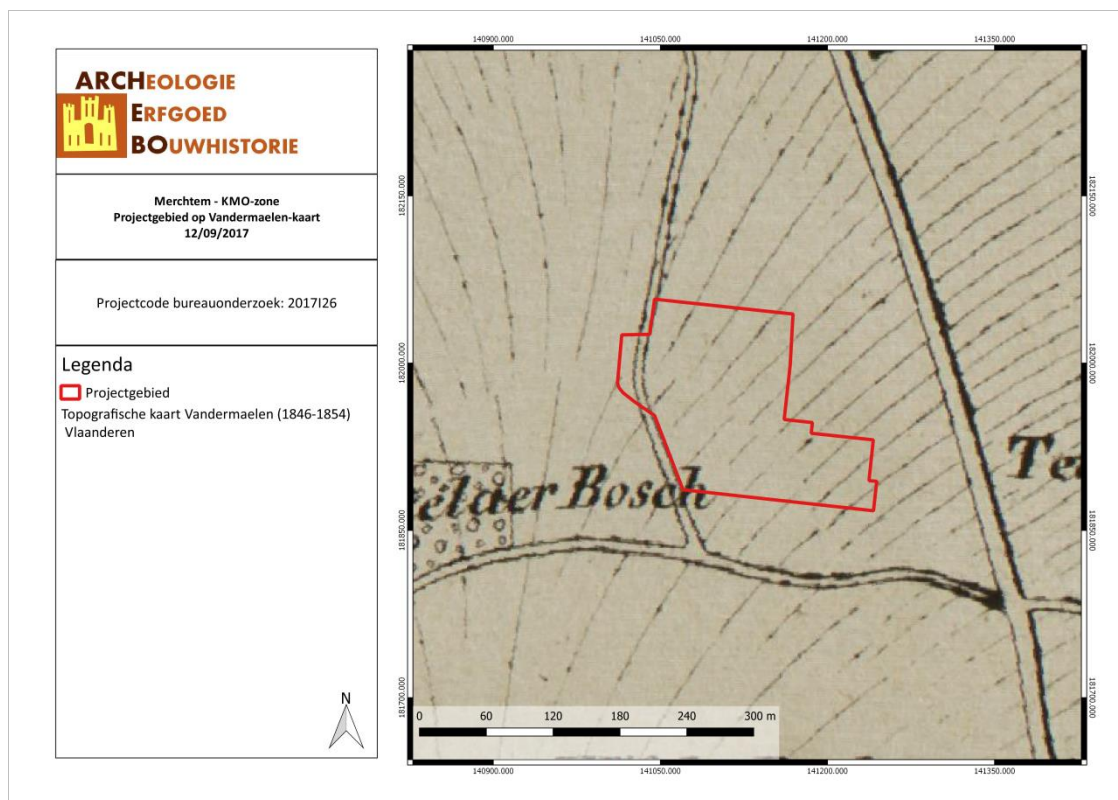
Figuur 24: Situering van het onderzoeksgebied op de Atlas der Buurtwegen (Geopunt, 2017).

De kaarten Vandermaelen of Vandermaelenkaarten zijn een verzameling van historische kaarten van België, gemaakt door Philippe Vandermaelen (1795-1869). De Belgische overheid zag voor zichzelf geen taak weggelegd om de kadastergegevens in plannen om te zetten, maar hoopte dat anderen deze taak op zich zouden nemen. In 1836 kreeg Vandermaelen toelating om de kadastergegevens te gebruiken en in kaart te brengen. Dit resulteerde in de topografische kaart "Carte topographique de la Belgique", gemaakt tussen 1846 en 1854 op 250 folio's op schaal 1 : 20.000. Deze kaarten geven een gedetailleerd beeld van heel België en worden beschouwd als de opvolger van de Ferrariskaarten uit de periode 1771-1778.⁶

Op alle historische kaarten uit de 18de en 19de eeuw valt af te leiden dat in het westen van het projectgebied een weg liep en dat de het overige gedeelte onbebouwd is gebleven. Deze situatie blijft ongewijzigd tot op de dag van vandaag. De weg loopt nog steeds in onverharde vorm doorheen het projectgebied.

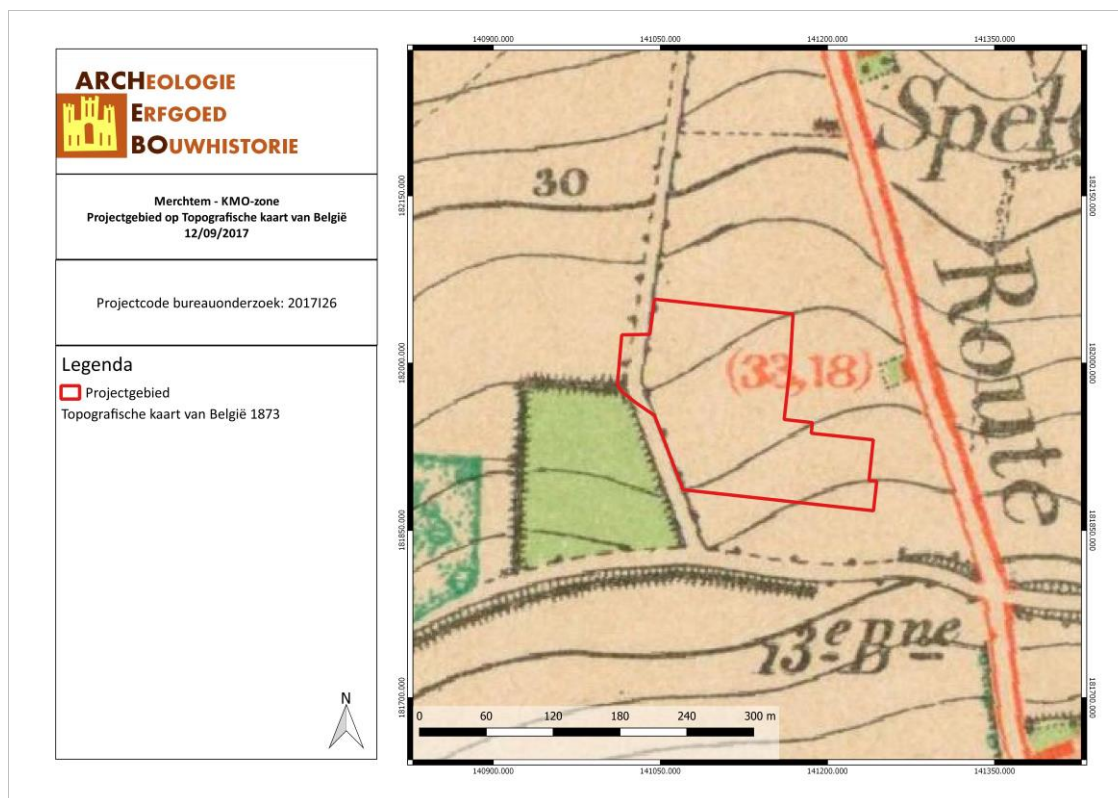
Algemeen kan er dus beschouwd worden dat er historisch gezien een lage densiteit aan bebouwing aanwezig was en nog steeds is.

⁶ Wikipedia, "Vandermaelenkaarten", online encyclopedie, *Wikipedia*, geraadpleegd 7 december 2016, <https://nl.wikipedia.org/wiki/Vandermaelenkaarten>.

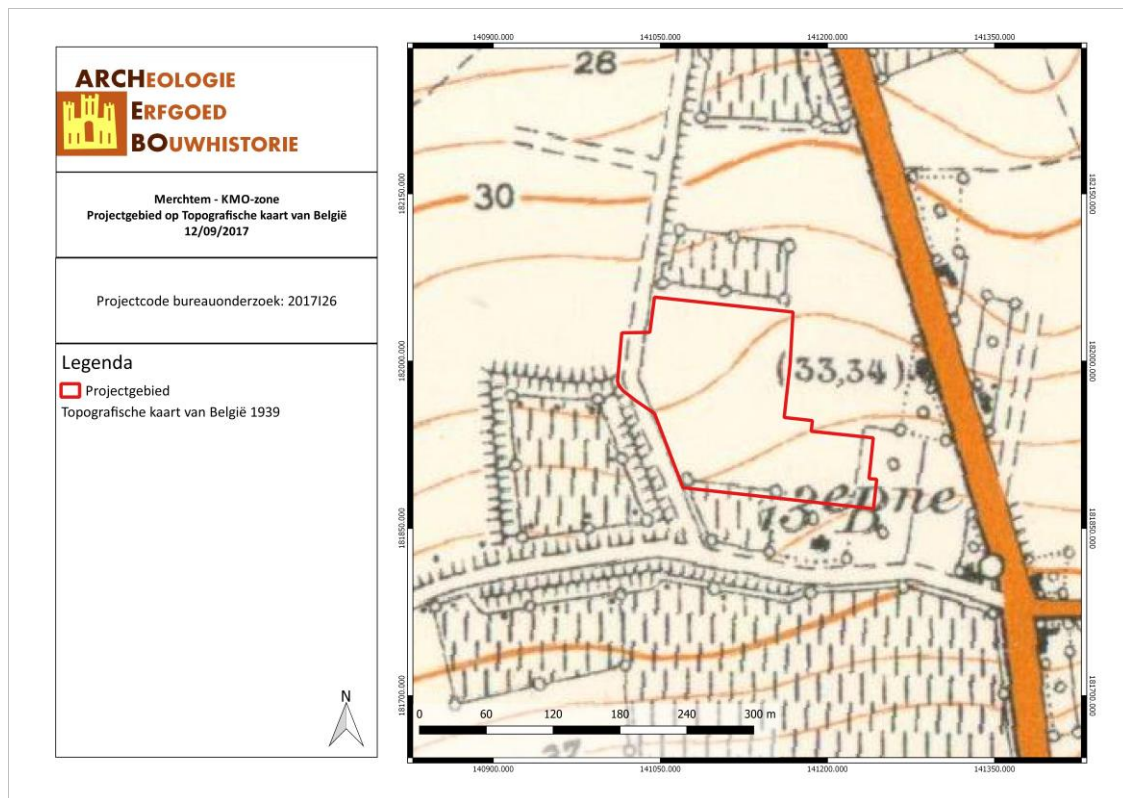
MEKM/17/09/12/20- Digitale aanmaak

Figuur 25: Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Vandermaelen (Geopunt, 2017).

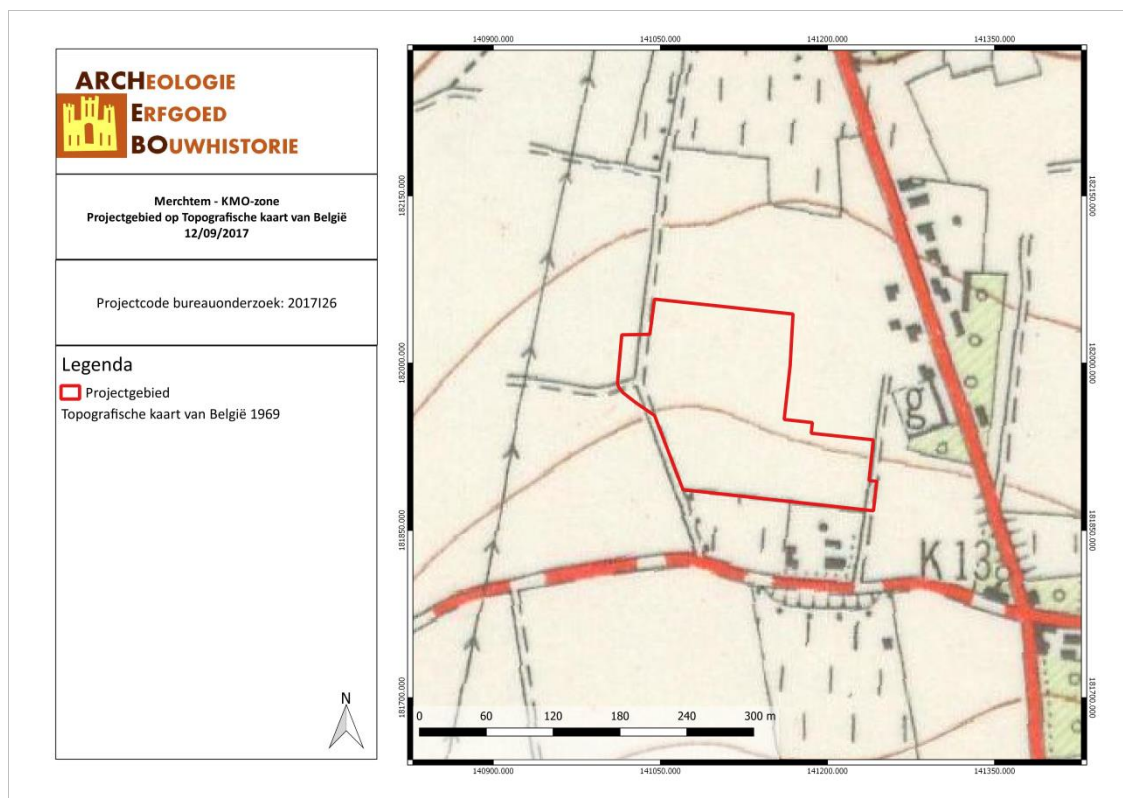
MEKM/17/09/12/21- Digitale aanmaak

Figuur 26: Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Vandermaelen (Geopunt, 2017).

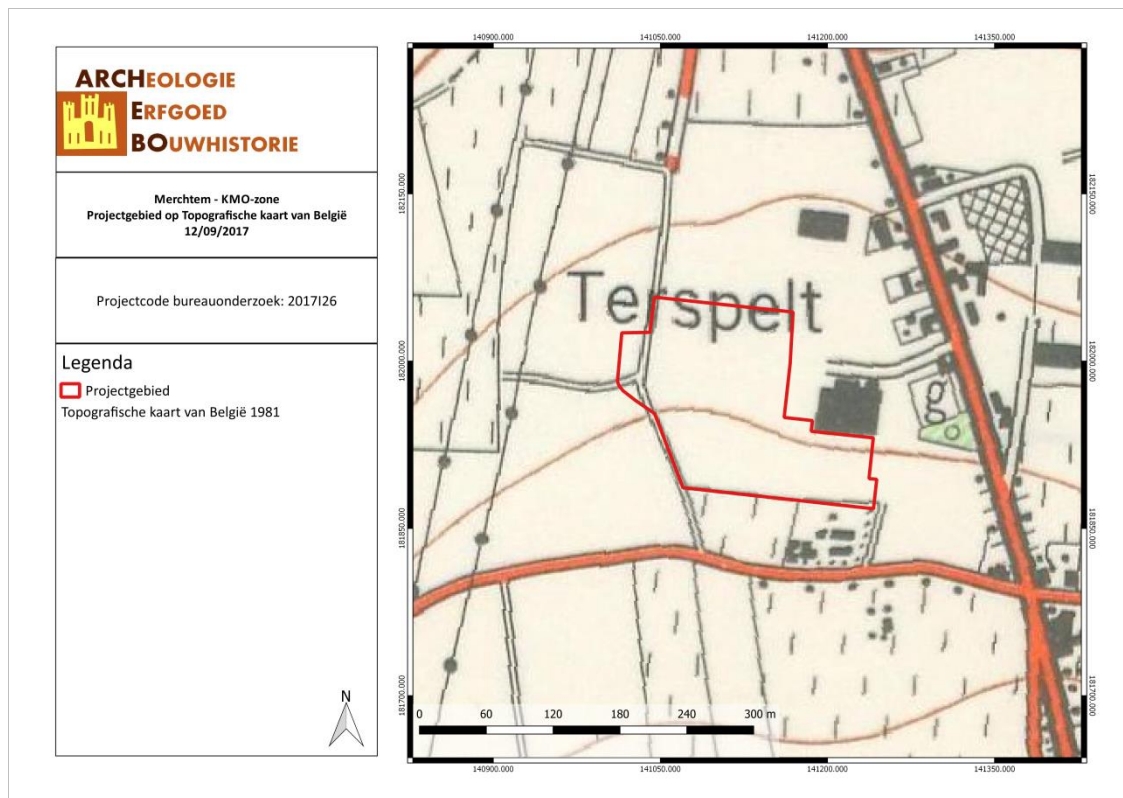
MEKM/17/09/12/22 - Digitale aanmaak

Figuur 27: Situering van het onderzoeksgebied op de Topografische Kaart België 1939 (Cartesius.be, 2017)

MEKM/17/09/12/23- Digitale aanmaak

Figuur 28: Situering van het onderzoeksgebied op de Topografische Kaart België 1969 (Cartesius.be, 2017)

MEKM/17/09/12/24- Digitale aanmaak

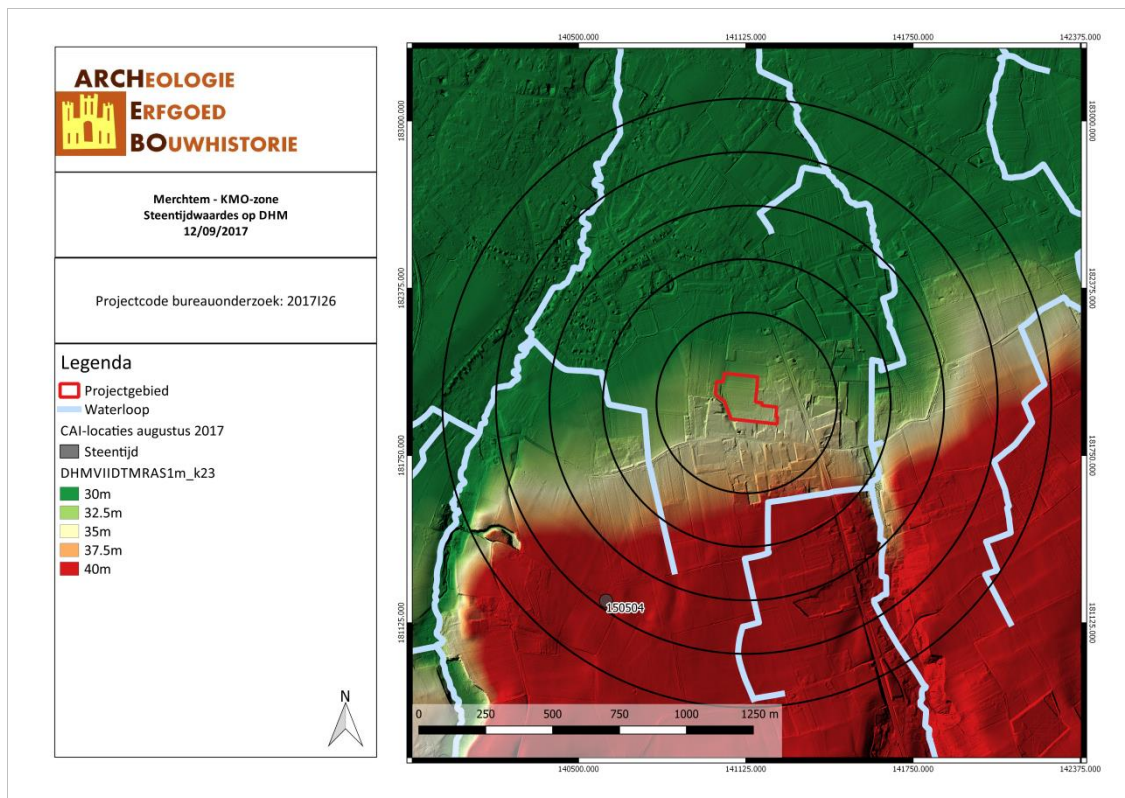
Figuur 29: Situering van het onderzoeksgebied op de Topografische Kaart België 1981 (Cartesius.be, 2017)

3.4 ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kon worden achterhaald dat er binnen het onderzoeksgebied geen gebouwen stonden in de 18de en 19de eeuw. De situatie is vanaf toen quasi onveranderd gebleven. Mogelijk was dit anders in voorgaande periode(s). Voor deze periodes is echter geen kaartmateriaal voorhanden.

Een analyse van de gekende archeologische resten in de directe omgeving rond het onderzoeksgebied leverde enkele gegevens op. Deze vallen te dateren vanaf de Steentijd tot en met de Nieuwe Tijd.

De verwachting naar goed bewaarde steentijdsites uit de Holocene periode is eerder laag, maar kan nooit uitgesloten worden. In de omgeving is er één waarde uit de Steentijd gekend (concentratie klingen). Echter is deze hoger gelegen en bevindt het zich bovendien op een drogere ondergrond (Aba, terwijl Ldc en Lca binnen het projectgebied). Op basis hiervan is het niet opportuun om specifiek onderzoek te doen naar Steentijd artefactensites.

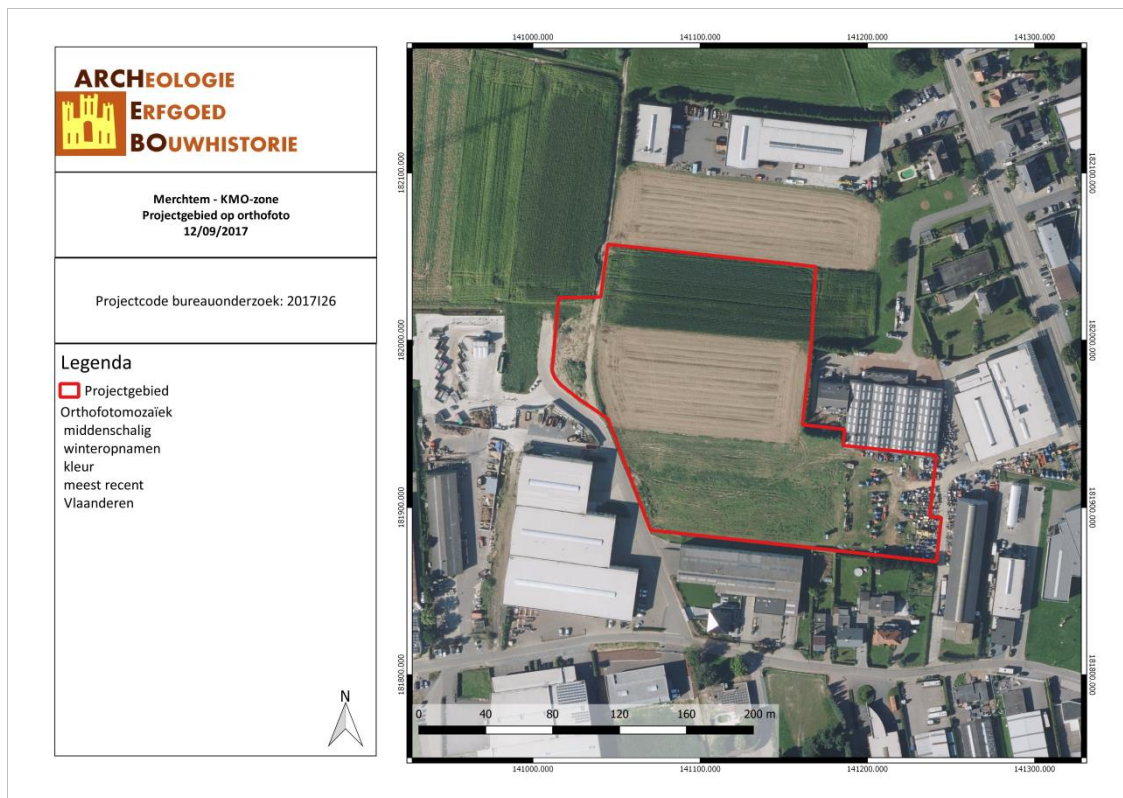

MEKM/17/09/12/25- Digitale aanmaak

Figuur 30: Overzicht van Steentijdwaardes op DHM (Archebo bvba, 2017)

In de omgeving zijn er ook heel wat resten uit latere periodes aangetroffen. Hierbij handelt het om grondsporen en artefacten, gelinkt aan agrarische bewoning of activiteiten uit de Metaaltijden tot en met de Nieuwe Tijd. Mogelijk kunnen er binnen het onderzoeksgebied nog grondsporen en/of artefacten aanwezig zijn uit deze periodes. De toponiem 'heirbaan' duidt vermoedelijk op de aanwezigheid van de Romeins heirbaan die Asse met Rumst verbond. De CAI-waardes lijken op een lijn met elkaar te liggen parallel met deze weg.

Mogelijk kan er lokaal verstoring aanwezig zijn door diepploegen. Vermoedelijk is het archeologische niveau in de zuidoostelijke hoek van het projectgebied verstoord. Op de orthofoto zijn hier allerlei zware machines te zien.

MEKM/17/09/12/26- Digitale aanmaak

Figuur 31: Orthofoto met in zuidoostelijke hoek de aanwezigheid van zware machinerie (Geopunt, 2017)

4 RESULTATEN BUREAUONDERZOEK

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het bureauonderzoek samengevat en geanalyseerd. Deze analyse leidt tot een advies voor een eventueel vervolgonderzoek of voor een vrijgave van het terrein. Dit advies dient bekrachtigd te worden door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

4.1 ALGEMEEN

Naar aanleiding van een stedenbouwkundige aanvraag heeft ARCHEBO bvba een bureauonderzoek uitgevoerd. Op het terrein zal door de opdrachtgever de bouw van bedrijfsgebouwen gerealiseerd worden.

4.2 BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN

Het doel van dit bureauonderzoek was een archeologische evaluatie van het terrein. Hierbij kunnen volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

1. Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?

Historische gegevens werden door middel van bronnenonderzoek en cartografisch onderzoek verworven. Cartografisch onderzoek heeft aangetoond dat er geen bebouwing aanwezig was binnen het onderzoeksgebied gedurende de 18de en 19de eeuw. Historische bronnen leverden geen enkele aanwijzing op voor de vroegere periodes.

Binnen een straal van 1000 meter zijn er heel wat archeologische resten aangetroffen, daterende vanaf de Steentijd tot en met de Nieuwe tijd.

2. Welke info valt er te vinden over de voormalige constructies op het terrein?

Volgens historisch kaartmateriaal is het projectgebied onbebouwd gebleven vanaf de 18de eeuw tot nu. Mogelijk bevonden er zich constructies gedurende eerdere periodes. Hiervan is echter geen kaartmateriaal voorhanden.

3. Welke archeologische structuren kunnen ter hoogte van het onderzoeksgebied verwacht worden op basis van een analyse van het historische kaart- en bronnenmateriaal?

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal konden we achterhalen dat er binnen het onderzoeksgebied geen gebouwen stonden in de 18de of 19de eeuw. Mogelijk was dit wel het geval in voorgaande periode(s).

4. In welke mate en in welke zones kan er een recente verstoring verwacht worden van archeologisch erfgoed?

Mogelijk kan er lokaal verstoring aanwezig zijn door diepploegen. Vermoedelijk is het archeologische niveau in de zuidoostelijke hoek van het projectgebied verstoord. Op de orthofoto zijn hier allerlei zware machines te zien.

4.3 SAMENVATTING / ASSESSMENT BUREAUONDERZOEK

In deze samenvatting wordt een kort overzicht gegeven van de werkwijze van het bureauonderzoek en de belangrijkste conclusies. Bovendien wordt een afweging gemaakt van de noodzaak voor verder vooronderzoek voor de locatie.

4.3.1.1.1 Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek

Naar aanleiding van een stedenbouwkundige aanvraag heeft ARCHEBO bvba een bureauonderzoek uitgevoerd. Op het terrein zal door de opdrachtgever de bouw van bedrijfsgebouwen gerealiseerd worden. Een groot gedeelte van het onderzoeksgebied zal bebouwd worden, het overige deel zal voorzien worden van verhardingen en groenzone.

Een analyse van de gekende archeologische resten in de directe omgeving rond het onderzoeksgebied leverde enkele gegevens op. Deze vallen te dateren vanaf de Steentijd tot en met de Nieuwe Tijd. Hierdoor is het niet ondenkbaar dat er zich binnen het onderzoeksgebied archeologisch interessante sporen bevinden.

De verwachting naar goed bewaarde steentijdsites uit de Holocene periode is eerder laag, maar kan nooit uitgesloten worden. In de omgeving is er één waarde uit de Steentijd gekend (concentratie klingen). Echter is deze hoger gelegen en bevindt het zich bovendien op een drogere ondergrond (Aba, terwijl Ldc en Lca binnen het projectgebied). Op basis hiervan is het niet opportuun om specifiek onderzoek te doen naar Steentijd artefactensites. In de omgeving zijn er ook heel wat resten uit latere periodes aangetroffen. Hierbij handelt het om grondsporen en artefacten, gelinkt aan agrarische bewoning of activiteiten uit de Metaaltijden tot en met de Nieuwe Tijd. Mogelijk kunnen er binnen het onderzoeksgebied nog grondsporen en/of artefacten aanwezig zijn uit deze periodes.

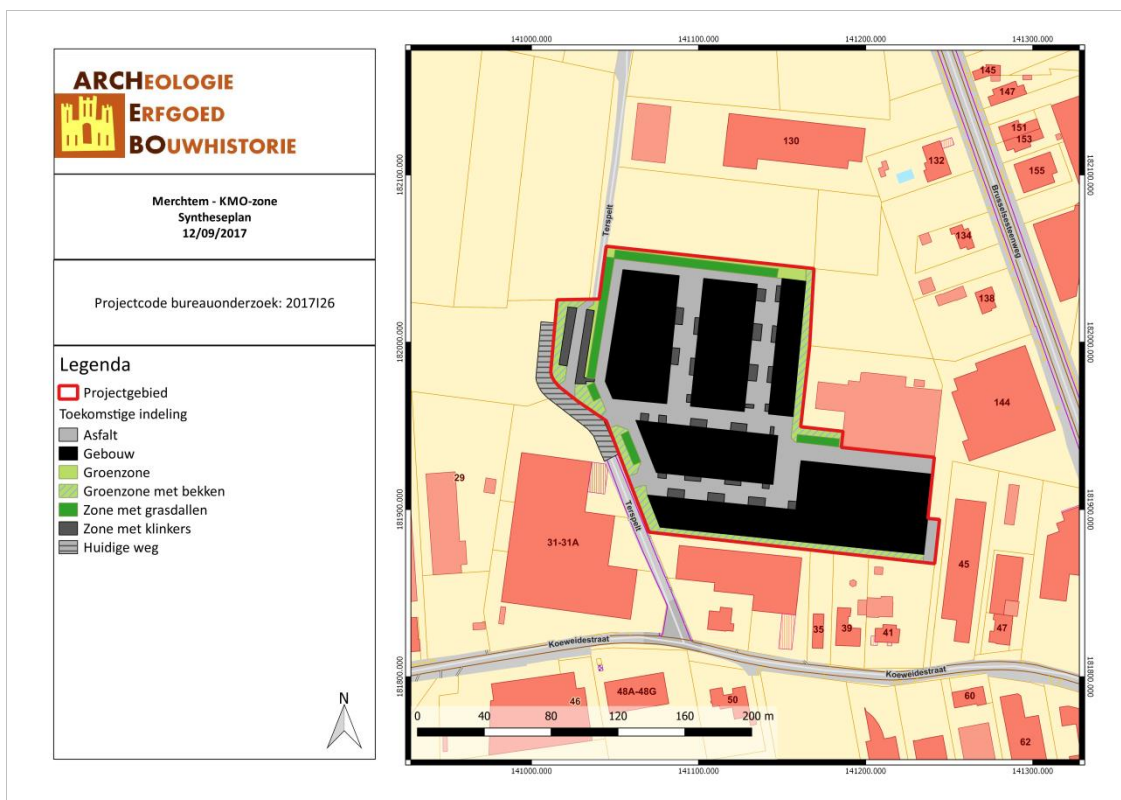
Mogelijk kan er lokaal verstoring aanwezig zijn door diepploegen. Vermoedelijk is het archeologische niveau in de zuidoostelijke hoek van het projectgebied verstoord. Op de orthofoto zijn hier allerlei zware machines te zien.

4.3.1.1.2 Samenvatting voor een niet-gespecialiseerd publiek

Naar aanleiding van een stedenbouwkundige aanvraag heeft ARCHEBO bvba een bureauonderzoek uitgevoerd. Op het terrein zal door de opdrachtgever de bouw van bedrijfsgebouwen gerealiseerd worden. Een gedeelte van het onderzoeksgebied zal bebouwd worden, het overige deel zal voorzien worden van verhardingen en groenzone.

De verwachting naar goed bewaarde steentijdsites uit de Holocene periode is laag. Mogelijk zijn er grondsporen en artefacten uit latere periodes aanwezig. Deze dateren eventueel vanaf de Metaaltijden tot en met de Nieuwe Tijd.

Mogelijk kan er lokaal verstoring aanwezig zijn door diepploegen. Vermoedelijk is het archeologische niveau in de zuidoostelijke hoek van het projectgebied verstoord. Op de orthofoto zijn hier allerlei zware machines te zien.

MEKM/17/09/12/27 - Digitale aanmaak

Figuur 32: Synthesepan (Archebo bvba, 2017).

4.4 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat er geen bebouwing aanwezig was gedurende de 18de en 19de eeuw. Mogelijk was dit wel het geval in vroegere periodes. De kans op Steentijdsites uit de Holocene periode is laag. Daarom dient een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om eventuele sporensites op te sporen.

5 BIBLIOGRAFIE

Publicaties:

Dondeyne, S., E. Van Ranst & J. Deckers, 2012. Converting the legend of the Soil Map of Belgium to World Reference Base for Soil Resources, Brussel

Bogemans, F. *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart – kaartblad 23, Mechelen*, Brussel, 1996.

Van Ranst, E. & C. Sys, 2000. Een eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen, Gent

Online bronnen

Bodemkaart Vlaanderen, <https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/bodemloketten.html/>.

Centrale Archeologische Inventaris (CAI), <https://cai.onroenderfgoed.be/>.

Cartesius, <http://www.cartesius.be>

Geopunt Vlaanderen, <http://www.geopunt.be/>.

Inventaris van het Onroerend Erfgoed, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/>.

Nationaal Geografisch Instituut (NGI), <http://www.ngi.be/topomapviewer/public/>.

Wikipedia, <http://nl.wikipedia.org>

6 FIGURENLIJST

Figuur 1: Criteria bij stedenbouwkundige vergunningen.....	4
Figuur 2: Situering van het onderzoeksgebied en de coördinaten op de GRB-kadasterkaart (Geopunt, 2017)	6
Figuur 3: Situering van het onderzoeksgebied op Orthofoto (Geopunt, 2017)	6
Figuur 4: Orthofoto van de huidige toestand (Geopunt, 2016)	8
Figuur 5: Situering van het onderzoeksgebied op Toekomstplan (ARCHEBO bvba, 2016).....	9
Figuur 6: Toekomstplan (Dieter Peeters Architecten, 2017).....	10
Figuur 7: Topografische kaart met situering van het onderzoeksgebied (NGI, 2017).....	11
Figuur 8: Situering van het onderzoeksgebied op het Digitaal Hoogtemodel (Geopunt, 2016)	11
Figuur 9: Hoogteprofiel doorheen het plangebied in NW-ZO richting (Geopunt, 2017)	12
Figuur 10: Ledegem aangegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Geopunt, 2016).....	12
Figuur 11: Situering van het onderzoeksgebied op de Tertiairgeologische kaart (DOV, 2016).....	13
Figuur 12: Situering van het onderzoeksgebied op de Quartairgeologische kaart 1/200.000 (DOV, 2016).....	14
Figuur 14: Uitleg van het type volgens de quartairgeologische kaart, schaal 1/200.000 (DOV, 2016).	14
Figuur 14: Situering van het onderzoeksgebied op de Quartairgeologische kaart 1/50.000 (DOV, 2016).....	15
Figuur 15: Situering van het onderzoeksgebied op de bodemkaart Vlaanderen (DOV, 2016).....	16
Figuur 16: Situering van het onderzoeksgebied op de potentiële bodemerosiekaart (Geopunt, 2016)	17
Figuur 17: Bodemgebruik in de omgeving van het plangebied volgens de bodemgebruikskaart (Geopunt, 2016)	17
Figuur 18: De wegen in de Romeinse Tijd volgens R. De Keyser, E. Van Ermen en H. Leclercq, Atlas van de Wereldgeschiedenis, Wolters Leuven, 1983, kaart 30B. Hier wordt de weg tussen Asse en Rumst als 'Hoofdweg met vermoedelijk traject' weergegeven.	18
Figuur 19: Kaart met aanduiding van het projectgebied en de vondstlocaties uit de CAI (CAI, 2017).....	20
Figuur 20: Kaart met aanduiding van het projectgebied, het toponiem 'Heirbaan' en de Romeinse vondstlocaties uit de CAI (CAI, 2017).....	20
Figuur 21: Detail uit de Villaret-kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt, 2017)	22
Figuur 22: Detail uit de Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt, 2017)	23
Figuur 23: Situering van het onderzoeksgebied op de Popp-kaart (Geopunt, 2017)	24
Figuur 24: Situering van het onderzoeksgebied op de Atlas der Buurtwegen (Geopunt, 2017).....	25
Figuur 25: Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Vandermaelen (Geopunt, 2017).....	26
Figuur 26: Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Vandermaelen (Geopunt, 2017).....	26
Figuur 27: Situering van het onderzoeksgebied op de Topografische Kaart België 1939 (Cartesius.be, 2017).....	27
Figuur 28: Situering van het onderzoeksgebied op de Topografische Kaart België 1969 (Cartesius.be, 2017).....	27
Figuur 29: Situering van het onderzoeksgebied op de Topografische Kaart België 1981(Cartesius.be, 2017).....	28
Figuur 30: Overzicht van Steentijdwaardes op DHM (Archebo bvba, 2017)	29
Figuur 31: Orthofoto met in zuidoostelijke hoek de aanwezigheid van zware machinerie (Geopunt, 2017)	30
Figuur 32: Syntheseplan (Archebo bvba, 2017).....	32

7 PLANNENLIJST

MEKM/17/09/12/1 - Digitale aanmaak.....	6
MEKM/17/09/12/2 - Digitale aanmaak.....	6
MEKM/17/09/12/3 - Digitale aanmaak.....	8
MEKM/17/09/12/4 - Digitale aanmaak.....	9
MEKM/17/09/12/5- Digitale aanmaak.....	11
MEKM/17/09/12/6- Digitale aanmaak.....	11
MEKM/17/09/12/7- Digitale aanmaak.....	12
MEKM/17/09/12/8- Digitale aanmaak.....	13
MEKM/17/09/12/9- Digitale aanmaak.....	14
MEKM/17/09/12/10- Digitale aanmaak.....	15
MEKM/17/09/12/11- Digitale aanmaak.....	16
MEKM/17/09/12/12 - Digitale aanmaak.....	17
MEKM/17/09/12/13- Digitale aanmaak.....	17
MEKM/17/09/12/14- Digitale aanmaak.....	20
MEKM/17/09/12/15- Digitale aanmaak.....	20
MEKM/17/09/12/16- Digitale aanmaak.....	22
MEKM/17/09/12/17- Digitale aanmaak.....	23
MEKM/17/09/12/18- Digitale aanmaak.....	24
MEKM/17/09/12/19- Digitale aanmaak.....	25
MEKM/17/09/12/20- Digitale aanmaak.....	26
MEKM/17/09/12/21- Digitale aanmaak.....	26
MEKM/17/09/12/22 - Digitale aanmaak.....	27
MEKM/17/09/12/23- Digitale aanmaak.....	27
MEKM/17/09/12/24- Digitale aanmaak.....	28
MEKM/17/09/12/25- Digitale aanmaak.....	29
MEKM/17/09/12/26- Digitale aanmaak.....	30
MEKM/17/09/12/27 - Digitale aanmaak.....	32